

შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
ფაკულტეტი განათლებისა და ჰუმანიტარული მეცნიერებების ფაკულტეტი
თურქული ფილოლოგიის სპეციალობა

ანალიტიკური ჰიერარქიული პროცესის (AHS) მეშვეობით
თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლებისას ლინგვისტური
უნარჩვევების განვითარების მხრივ ლიტერატურული
ტექსტების გამოყენების მნიშვნელობის განსაზღვრა

მეჰმეთ სელიმ აიჰან
სადოქტორო დისერტაცია თურქული ფილოლოგიის სპეციალობა

თბილისი, 2015

სამეცნიერო
ხელმძღვანელი:

მუსტაფა არსლანი

(სახელი, გვარი)

ჯანიქ ბაშარის უნივერსიტეტის ასოცირებული

პროფესორი

(აკადემიური წოდება)

(ხელმძღვანელის ხელმოწერა)

ექსპერტები (სახელი, გვარი და აკადემიური წოდება):

1. პროფესორი ილიას უსთუნერი

2. ასოცირებული პროფესორი ელისაბედ ბჟალავა

ოპონენტები(სახელი, გვარი და აკადემიური წოდება):

1. პროფესორი მარინა ჯიქია

2. ასოცირებული პროფესორი ჯემალ სარაჩი

1. შესავალი

ადამიანი, როგორც სოციალური არსება, საჭიროებს სოციალურ გარემოში ცხოვრებისა და საკუთარი არსებობის უზრუნველყოფის მიზნით კომუნიკაციის დამყარებას. ამის უზრუნველყოფა შესაძლებელია ენისა და სოციალიზაციის პროცესის მეშვეობით. ერთი საზოგადოების წევრები კი სხვა საზოგადოების წევრებთან კომუნიკაციის დასამყარებლად იყენებენ საკუთარ, ან მათ ენას. იმის მიუხედავად, რომ ენა წარმოადგენს კომუნიკაციის საშუალებას ინდივიდებსა და საზოგადოებებს შორის, იგი საკუთარ სოციალურ ფუნქციას ახორციელებს ლიტერატურის/მხატვრული ტექსტების მეშვეობით. ენა-კომუნიკაციასა და სოციალიზაცია-ლიტერატურას შორის ურთიერთკავშირი განუყოფელია.

ენა წარმოადგენს ამა თუ იმ საზოგადოებისთვის დამახასიათებელი ნიშან-ბგერათა ერთობლიობას. სოსიურისა (Saussure) და აგრეთვე მრავალი სხვა ლინგვისტის მოსაზრებით, ენა წარმოადგენს ცალკეული ინდივიდის მიერ გამოყენებულ და, ზოგადად, საზოგადოების მიერ გათავისებულ საკომუნიკაციო სისტემას. ამასთანავე, ენა წარმოადგენს აღმნიშვნელებისა და აღნიშნულების შეერთებით მიღებულ წყობას, ისევე, როგორც ამ აღმნიშვნელების მიერ შექმნილი კომპონენტების ფუნქციონირების ერთგვარი სისტემას. მარტინეტის (Martinet) ცნობილი განსაზღვრების მიხედვით: “ენა წარმოადგენს საზოგადოებიდან საზოგადოებაში ადამიანური გამოცდილებების საკომუნიკაციო საშუალებას, გამოხატულს მნიშვნელობების მქონე ბგერით ერთეულებში; აღნიშნული ბგერითი საკომუნიკაციო ერთეულები განსხვავდება ენიდან ენაში ფონემების სახით არტიკულაციის მხრივ“ (Vardar, 2002:71). სოსიური და მარტინეტი ენის ამგვარი განმარტებებით ხაზს უსვამენ მის საკომუნიკაციო თვისებას და ამასთანავე იმასაც, რომ მას გააჩნია საზოგადოების ერთ მთლიანობად შეკვრის უნარი. ენის სოციალური მხარე კავშირშია ამა თუ იმ საზოგადოების კულტურასთან. მხატვრული ზეპირსიტყვიერება/ლიტერატურა კი კულტურის მნიშვნელოვანი

მატარებელი კომპონენტია. შესაბამისად, უცხო ენის შესწავლაც ეფექტური იქნება ენის ამ კომპონენტის დასწავლის პროცესში ჩართვით.

ენის რაობის განმარტებისას თურქი მეცნიერი კაპლანი (Kaplan, 2001) რამდენადმე განსხვავებულ მიდგომას ემხრობა. მისი აზრით, ენა ადამიანის ცხოვრების ყველაზე ცოცხალი ნაწილია, სიტყვასა და რეალობას შორის გადის მეტად ვიწრო ხაზი და ეს ხაზი შედგება მცირე ბგერითი კავშირებისგან. კაპლანიც აღნიშნავს ენის, როგორც ბგერისა და მაკავშირებლის ფუნქციის ერთობლიობას, სადაც ეს უკანასკნელი პირდაპირ კავშირშია მხატვრულ სიტყვიერებასთან.

აკსანი (Aksan, 2009) ენას ორგანიზაციულ კონტექსტში შემდეგნაირად განსაზღვრავს: “ენა წარმოადგენს იმაზე გაცილებით უფრო კომპლექსურ არსს, რაც ჩვენ შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ; ისეთ რამეს, რაც შეიძლება განსხვავებული პერსპექტივებიდან განისაზღვროს და რაღაც, რისი საიდუმლოც დღესდღეობითაც კი ვერ ამოიხსნება ბოლომდე. ენა არის მთავარი ელემენტი, რისი წარმოდგენაც შეუძლებელია ცალკეული ინდივიდისა და მთლიანად საზოგადოებისგან იზოლირებულად ისეთ კომპონენტებთან მიმართებაში, როგორცაა მეცნიერება, ხელოვნება თუ ტექნიკური სფეროები, ის არის საზოგადოების შემკრავი მთავარი საშუალება“. ენის ცხოველმყოფელობა მისი მთავარი მახასიათებელი კომპონენტია. ამ გაგებით, იგი მომავალში თავისი საუკეთესო ფორმით გადააქვს მხატვრულ ლიტერატურას. უცხო ენის მაღალ დონეზე შესწავლა კი შესაძლებელია სწორედ მხატვრული ლიტერატურის სწავლების პროცესში გამოყენებით.

ენა, რომელიც თავისთავად არ არის მატერიალური ერთობა, მას შეუძლია შექმნას ამა თუ იმ ერის სულიერი ფუნდამენტი, რაც გამოიხატება ისეთ არამატერიალურ კომპონენტებში, როგორცაა: მნიშვნელობა, მიზანი, გრძნობა და ასპირაციები. ენა შეიძლება განისაზღვროს როგორც საუკუნეთა განმავლობაში თაობების კოლექტიურ მემსიერებაში გამჯდარი მნიშვნელობათა ერთობა (Başgil, 2010).

რუსოს (Rousseau, 2009) აზრით, პრესტორიულ ხანაში პირველი თქმულებები, პირველი კანონები იწერებოდა ლექსის სახით; აზრი გადმოიცემოდა უფრო ლექსის სახით, ვიდრე პროზით. აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, თუ რამდენად ფართო იყო ლექსის გავლენის სფერო. მისი აზრით: “თავდაპირველად არ იყო არც მელოდიისგან განსხვავებული მუსიკა და არც სიტყვის ცვალებადი ბგერის გარდა სხვა ჟღერადობა; მახვილები ქმნიდნენ სიმღერას, რაოდენობები ქმნიდნენ საზომს და ადამიანებიც ბუნებრივი ბგერებისა და რიტმების, აგრეთვე დანაწევრებული ბგერებითა და არტიკულაციის მეშვეობით საუბრობდნენ“. ამ აზრის ავტორის მიხედვით, პირველადი არტიკულირებული მეტყველება და სიმღერის წარმოთქმა ერთი და იგივე რამ იყო.

არც ერთი ენა თავდაპირველი სახით არ შემორჩენილა და ისინი სხვადასხვა ფაზებს გადიოდნენ. ლევენდი (Levend, 1973) მიიჩნევს, რომ ენა წარმოადგენს ისეთ ცოცხალ არსს, რომელიც ემსახურება საზოგადოებას, იცვლება დროისა და საზოგადოების მოთხოვნილებების მიხედვით, მასში ასახვას ჰპოვებს ამა თუ იმ ეპოქის ცხოვრების სტილი, მსოფლმხედველობა თუ ესთეტიკური შეხედულებები. თავის მხრივ, ყოველივე ეს კი აისახება სიტყვებში, გამოთქმებში, წინადადებათა წყობაში და ამასთანავე, ენის ეს კომპონენტები შეიძლება სულაც არ შეესაბამებოდეს კონკრეტული ენის გრამატიკულ წესებს.

სოსიურის (Saussure, 1998) მიხედვით, მოვლენათა განსაზღვრების მიზნით სიტყვებზე დაყრდნობა არც თუ სწორი მეთოდია; სოსიური ენის თავისებურებებს შემდეგნაირად განმარტავს: “ენა საკუთარ არსებობას მხოლოდ ამა თუ იმ საზოგადოების წევრთა შორის მიღწეულ ერთგვარ შეთანხმებას უნდა უმაღლოდეს. ამასთანავე, ენის ფუნქციონირების გასაგებად აუცილებელია ამავე ენის დასწავლა. ის ინდივიდიც კი, რომელიც კარგავს გამართული მეტყველების უნარს, ინარჩუნებს ენის ფარგლებში კომუნიკაციის უნარს ბგერითი ნიშნების აღქმის მეშვეობით. ენა სრულიად განსხვავებული ფენომენია. ჩვენ არ ვსაუბრობთ მკვდარ ენებზე, მაგრამ თავისუფლად

შეგვიძლია შევისწავლოთ მათი ენობრივი სტრუქტურა. იგი წარმოადგენს ნიშნების/აღმნიშვნელების სისტემას. ამ სისტემაში მთავარია მნიშვნელობასა და ბგერად აღქმულ ნიშანს/აღმნიშვნელს შორის არსებული კავშირი და აღმნიშვნელის ეს ორი მხარე თანაბრად მენტალურია“.

ჩომსკის (Chomsky,2011) მოსაზრებით, ამა თუ იმ ენის ცოდნა არ ნიშნავს მხოლოდ იმ ენის წესების ცოდნას, ის ენის ცოდნას შემდეგნაირად განმარტავს: “ნათქვამის გაგება, პირველყოვლისა ნიშნავს ენობრივი ნიშნის იმ მნიშვნელობით აღქმას, რომლითაც იგი თავიდანვე იყო გამიზნული. ჩვენ მიმართ ნათქვამ რამეს მხოლოდ და მხოლოდ წარმოთქმულის ბგერითი და მნიშვნელობითი თავისებურებების განმსაზღვრელ პრინციპებზე დაყრდნობით სრულად ვერ გავიგებთ. მოსაუბრე ინდივიდიცა და ენობრივის გარეთ არსებული შეხედულებებიც დისკურსის წარმოებაში, განსხვავებების დადგენასა და კომუნიკაციური ფუნქციის განსაზღვრაში უმთავრეს როლს თამაშობს“. ენის დაუფლება აგრეთვე გულისხმობს ისეთ ფაქტორებს, როგორცაა ზეენობრივ-კონგიტიური პრინციპები. ზეენობრივ/კოგნიტიური პრინციპების დაუფლების საუკეთესო გზა კი სწორედ მხატვრული ტექსტების მეშვეობით სწავლაა.

უცხო ენის სწავლების პროცესში, ენობრივი უნარ-ჩვევების როლის კონტექსტში, აქთაშ და გიუნდუზის (Aktaş ve Gündüz, 2004) მოსაზრებით, ინდივიდთა შორის კომუნიკაციის დამყარების უმთავრეს ელემენტს, რა თქმა უნდა, ენა წარმოადგენს. ენა მოითხოვს ისეთ სპეციფიურ უნარ-ჩვევებს, როგორცაა “მეტყველება-მოსმენა“ და მოსმენილის “აღქმა-გაგება“, ისევე, როგორც, წერილობითი კომუნიკაცია მოითხოვს “წერა-წაკითხვას“ და წაკითხულის “აღქმა-გაგების“ უნარს. აღნიშნული უნარჩვევები ისეთივე აუცილებელი წინაპირობაა რომელიმე უცხო ენის შესწავლისას, როგორც საკუთარისა. ამ კონტექსტში აღნიშნული უნარ-ჩვევების ათვისებისას მხატვრული ტექსტების მნიშვნელობა მეტად დიდია.

საკითხის იდენტიფიცირება

გლობალიზაციის პროცესში, როდესაც ბუნებრივად ხდება ენებსა და კულტურებს შორის კომუნიკაციის დამყარება, ენათა სწავლის მნიშვნელობა და საჭიროება კიდევ უფრო ნათლად წარმოჩინდება. თურქული ენის სწავლების საქმეში წვლილის შეტანის მიზნით, სახელმწიფო დაწესებულებებისა (სახელმწიფო უნივერსიტეტები და საჯარო დაწესებულებები) და კერძო უნივერსიტეტების ფარგლებში გაიხსნა ენის კურსები და სპეციალიზირებული სკოლები, მომზადდა შესაბამისი სასწავლო მასალა.

თურქულის, როგორც უცხო ენის, სწავლებისას აუცილებელია ზოგადად უცხო ენის სწავლების მეთოდისა და ტექნიკის გამოყენება. ამ მხრივ უნდა მომზადდეს თურქული ენის თავისებურებების, სტრუქტურისა და შესაბამისი თურქული კულტურის ელემენტების შემცველი სასწავლო მასალა.

მოსამზადებელ მასალაში გათვალისწინებული უნდა იყოს თურქული ენის მხატვრული სიმდიდრე, განისაზღვროს, თუ რა, როგორ და რისთვის უნდა იქნეს გამოყენებული და ეს ყველაფერი შესაბამისი ექსპერტების პრეროგატივაა. ამ მხრივ, აუცილებელია იმის დადგენა, თუ რომელი თურქული მხატვრული ტექსტების გამოყენება იქნება შესაძლებელი ამა თუ იმ სპეციფიკური ენობრივი უნარ-ჩვევის განსავითარებლად.

კვლევის მიზანი

თურქულის ეფექტურად დაუფლების მიზნით მხატვრული ტექსტების როლისა და მნიშვნელობის დადგენა წარმოადგენს მოცემული ნაშრომის მთავარ მიზანს. ასევე, თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლებისას აუცილებელია ანალიტიკური მეთოდის მეშვეობით იმ მხატვრული ტექსტების სათითაოდ და ცალ-ცალკე გამოვლენა, რომლებიც ხელს შეუწყობს თურქულის შემსწავლელთ კითხვასა და გაგებულის აღქმაში, ასევე, სამეტყველო და წერითი უნარ-ჩვევების გამომუშავებაში. ამის პარალელურად, ჩვენი მიზანია შევარჩიოთ ის მხატვრული ტექსტები, რომლებიც უფრო

ეფექტური იქნებიან თურქულის, როგორც უცხო ენის, სწავლების პროცესში. სხვა მიზნები შეიძლება შემდეგი სახით დალაგდეს:

- თურქული ენის უცხოელთათვის სწავლების პროცესში გამოსაყენებელი ტექსტების შერჩევა რაოდენობრივი და ხარისხობრივი კრიტერიუმების მიხედვით ენობრივი უნარ-ჩვევებისა და შესაძლებლობების პარალელურად;
- მხატვრული ტექსტების შერჩევა და გამოყენება უცხო ენის სწავლების ზოგადი მეთოდების, ტექნიკებისა და ევროპის ენობრივი განვითარების კონცეფციის შესაბამისად.
- თურქულის სწავლების პროცესში გამოსაყენებელი მხატვრული ტექსტების რა სახით, რა მიზნითა და რა სიხშირით მიწოდების დასაბუთება;
- თურქული ენის ინსტრუქტორებისთვის დახმარების გაწევა, თურქულის სწავლების პროცესში კულტურული ელემენტების ჩართვა და ენის მასწავლებელთა და მსწავლელთა მოთხოვნილებების შესაბამისად სასწავლო მასალის მომზადება.

კვლევის აქტუალობა

თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლებასთან დაკავშირებით დაიწერა მრავალი მეცნიერული სტატია, დისერტაცია, წიგნი თუ კვლევა. აღნიშნულ ნაშრომებში მოცემულია თურქულის შესწავლის პროცესი ისტორიულ ჭრილში, ასევე- საკლასო და კლასგარეშე აქტივობები, პრობლემატური საკითხები, თუმცა, სასწავლო მასალა, როგორც წესი, არაა დაყოფილი მნიშვნელობათა მიხედვით. მოცემულ ნაშრომში შევეცადეთ დაგვედგინა სასწავლო მასალაში გამოსაყენებელი მხატვრული ტექსტები მნიშვნელობისა და ეფექტურობის პრინციპების მიხედვით ანალიტიკურ-იერარქიული მეთოდის მეშვეობით. ნაშრომში ნაჩვენებია მეთოდის, რომელიც არ გამოყენებულა თურქულის, როგორც უცხო ენის, სწავლების საკითხთან დაკავშირებით აქამდე დაწერილ შესაბამის ნაშრომებში.

აუცილებელია განისაზღვროს თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში მხატვრული ტექსტების გამოყენების საჭიროება, შეთავაზებულ იქნას რეკომენდაციები შესაბამისი სასწავლო მასალების მომზადებისას.

კვლევის ჰიპოთეზა

თურქული ენის ინსტრუქტორებისთვის დახმარების გაწევა თურქული ენის მდიდარი მხატვრული ტექსტების მასალების სასწავლო პროცესში ჩართვის რეკომენდაციით, აგრეთვე რომელი მხატვრული ტექსტის სწავლების რომელ დონეზე გამოყენების საკითხში მათთვის რჩევების მიცემა. მოსამზადებელ ენის სახელმძღვანელოებში გამოსაყენებელი ტექსტების საჭიროების განსაზღვრა და არსებულ სახელმძღვანელოებში გამოყენებული მხატვრული ტექსტების შესაბამისი ფუნქციონალური დატვირთვის მიგნებაში დახმარების გაწევა; რეკომენდაციების მიცემა იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელი მხატვრული ჟანრები გამოიყენება უფრო ინტენსიურად არსებულ სახელმძღვანელოებში და რომელი მხატვრული ტექსტების გამოყენება იქნება უფრო ეფექტური კონკრეტული ენობრივი უნარ-ჩვევის გამომუშავების მხრივ.

მოცემულ ნაშრომში უპირველეს ყოვლისა დადგენილია თურქული ენის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში გამოსაყენებელი მხატვრული ტექსტები თურქული ენის შემსწავლელთა ცოდნის დონეების შესაბამისად. ენის დამსწავლელნი, როგორც წესი, არიან ზრდასრული ასაკის, ხოლო ენის ცოდნის დონეები გადანაწილებულია შემდეგნაირი თანმიმდევრობით: A1, A2, B1, B2, C1, C2.

კვლევის შეზღუდვები

მოცემული კვლევის სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენენ თურქული ენის ინსტრუქტორები. კვლევაში მოყვანილი მოსაზრებები ეკუთვნის შესაბამის სფეროში მოღვაწე ენის ინსტრუქტორებს. იქედან გამომდინარე, რომ ბოლო დროს თურქულის სწავლა იძენს დიდი მნიშვნელობას, საჭირო გახდა უშუალოდ იმ პირთა მოსაზრებების გაზიარება, რომლების მოღვაწეობენ აღნიშნულ სფეროში. კვლევას აფერხებს აგრეთვე ის

ფაქტი, რომ რთულდება თურქული ენის ინსტრუქტორებისადმი წვდომა უცხოეთის იმ ქვეყნებში, სადაც ისინი ასწავლიან თურქულ ენას. ამასთანავე, იმის გამო, რომ ანალიტიკურ-იერარქიული მეთოდის გამოყენება გულისხმობს კითხვარების იმ კრიტერიუმებისა და ქვე-კრიტერიუმების მიხედვით მომზადებას, რაც ართულებს მათ ჰარმონიზაციას ერთმანეთთან და აგრეთვე ისიც, რომ კითხვარების სრულად შევსება მოითხოვს შედარებით დიდი დროს, შესაბამისად, რთულდება რესპონდენტთა წვდომაც.

სიახლე

თურქული ენის როგორც უცხო ენად სწავლების პროცესის განვითარება ამჟამად მიმდინარეობს. ამ საკითხთან დაკავშირებით AHS-ს მიერ ჩატარებული კვლევები იჩენს თავს. სხვადასხვა გზებით ირკვევა, რომ ლიტერატურულ ტექსტებში ენის მახასიათებლების გამოყენება მნიშვნელოვანია. თურქული ენის უცხო ენად მსწავლელი სტუდენტები სწორედ შესაბამისი დონის ლიტერატურული ტექსტების დახმარებით განაგრძობენ სწავლას. სასწავლო წიგნებში რა ტიპის ლიტერატურული ტექსტი უნდა ჩაიდოს და როგორ უნდა უნდა მიეწოდოს სტუდენტს რომ ეფექტური იყოს მეთოდი ამას ცალკე კვლევა სჭირდება.

აუცილებელია, ლიტერატურული ტექსტები განისაზღვროს თურქულად მშობლიურ ენაზე მოსაუბრე პედაგოგების მიერ ვიდრე ის სტუდენტებამდე მივა.

მონაცემთა შეგროვება და ანალიზი

კვლევის ფარგლებში მოკვლევულ იქნა ენის/უცხო ენის სწავლებასა და თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლებასთან და მხატვრულ ტექსტებთან დაკავშირებული წიგნები, სადისერტაციო ნაშრომები, სტატიები, მოხსენებები, ვებ-გვერდები და სხვა ამ სახის წყაროები. მოპოვებული ინფორმაციის საფუძველზე შემუშავდა საჭირო მონაცემთა გამორჩევის მეთოდი. მონაცემთა შეგროვებასთან დაკავშირებით გათვალისწინებულ იქნა შესაბამის ექსპერტთა მოსაზრებანი და მომზადდა კითხვარი. მონაცემთა უშუალო მოპოვების მეთოდად კი ავირჩიეთ ფოსტისა და ინტერნეტის მეშვეობით კითხვარების დაგზავნა, ნაწილობრივ კი, უშუალოდ გავესაუბრეთ რიგ ინსტრუქტორებს პირისპირ, ხოლო ნაწილს -- სატელეფონო კავშირის მეშვეობით.

მონაცემთა დამუშავების მიზნით გამოყენებულ იქნა Microsoft Office Excel და SPSS პროგრამები. მოპოვებული მონაცემების დალაგებისა და ელექტრონულ ფორმატში გადაყვანის შემდეგ შეიქმნა საჭირო საფორმულირებო ფუნქციები, რის შედეგადაც განხორციელდა მონაცემთა და მიღებულ შედეგთა ანალიზი.

ანალიტიკურ-იერარქიული მეთოდი

ანალიტიკურ-იერარქიული მეთოდი შემუშავდა 1971 წელს თომას ლ. საათის (Thomas L. Saaty) მიერ, რომელიც წარმოადგენს გადაწყვეტილების მიღების მრავალ კრიტერიუმთან მეთოდს (Wind ve Saaty, 1980: 641- 658). თომას ლ. საათის მიერ შემუშავებული ანალიტიკურ-იერარქიული პროცესი (Analytic Hierarchy Process, AHP) არის მრავალი კრიტერიუმის შემცველი, კომპლექსური პრობლემების გადაჭრის მიზნით გამოყენებული, გადაწყვეტილების მიღების მეთოდი (Kuruüzüm ve Atsan, 2001:84).

აღნიშნულ მეთოდში შეფასების ობიექტური და სუბიექტური საზომების გამოყენება, შეფასების სიზუსტის შემოწმება, განსაკუთრებით კი შედეგთა მრავალი საზომის მიხედვით შეფასება საშუალებას აძლევს გადაწყვეტილების მიმღებს აირჩიოს მრავალი ვარიანტიდან ოპტიმალური გადაწყვეტილება (Eraslan ve Algün, 2005:98). ანალიტიკურ-იერარქიული პროცესი (AHS) კომპლექსურ სიტუაციებში აგრეთვე

მოიცავს ინტიუციური, ლოგიკური და ქაოტური გადაწყვეტილებების განხილვას, როგორც დამხმარე მექანიზმს. მოცემული მეთოდის ყველაზე თვალსაჩინო მახასიათებელი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სუბიექტური ფაქტორების ჩართვაა. ანალიტიკურ-იერარქიული მეთოდის ფარგლებში მნიშვნელოვანია როგორც მონაცემების, ასევე ინფორმაციისა და გამოცდილებების ყურადღებით განხილვაც(Hacıköylü, 2006:16).

ანალიტიკურ-იერარქიული პროცესის (AHS) გამოყენების საფეხურები

ანალიტიკურ-ჰიერარქიული პროცესი (AHS) წარმოადგენს გადაწყვეტილების მიღების მრავალცვლადიანი მეთოდებიდან ერთ-ერთს. მეთოდის ფარგლებში პრობლემის განსაზღვრის შემდეგ დგინდება პრობლემასთან დაკავშირებული კრიტერიუმები, ქვე-კრიტერიუმები და ალტერნატივები. ამგვარად, იქმნება ერთგვარი ჰიერარქია. იერარქიის დადგენის შემდეგ შედეგთა შედარების საფუძველზე იქმნება შედარების მატრიცა და დგინდება თითოეული კრიტერიუმის მნიშვნელობის ხარისხი. ბოლოს კი ხდება ყველა კრიტერიუმის ერთად შეფასება და ოპტიმალური რიგითობით მათი დალაგება.

პრობლემის ანალიტიკურ-იერარქიული პროცესის მეშვეობით გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ გადასადგმელ ნაბიჯებს ქოჩაკი (Koçak, 2003:70) შემდეგი სახით აყალიბებს:

1- პრობლემის განსაზღვრა;	მატრიცების შექმნა;
2- კრიტერიუმების განსაზღვრა;	7- თანმიმდევრულობის ანალიზი;
3- ალტერნატივების შერჩევა;	8- კრიტერიუმებსა და
4- იერარქიული სტრუქტურის შექმნა;	პრობლემასთან დაკავშირებით პრიორიტეტების დადგენა;
5- მნიშვნელობის შესაბამისი საზომის განსაზღვრა;	9- მთავარი პრიორიტეტის მქონე ალტერნატივის დადგენა.
6- კრიტერიუმების, შედარების	

იერარქიის დადგენა

ანალიტიკურ-იერარქიული მეთოდის უმთავრეს საფეხურს წარმოადგენს იერარქიული სტრუქტურის ჩამოყალიბება. მოცემული საფეხური, თავის მხრივ, წარმოადგენს განსაზღვრული საკითხის იერარქიებად დაყოფის საფეხურს. აქ, პირველ საფეხურზე განსაზღვრული მიზნიდან გადავდივართ მეორე საფეხურის განსაზღვრულ კრიტერიუმებზე და ბოლო, მესამე საფეხურზე კი დადგენილი ალტერნატივების მიმართულებით იქმნება ერთგვარი იერარქიული სტრუქტურა. იერარქიულ სტრუქტურაში კრიტერიუმთა და ქვე-კრიტერიუმთა რაოდენობა და ალტერნატივები შეიძლება განსხვავდებოდეს პრობლემის მიხედვით.

კვლევაში მთავარ კრიტერიუმებად განისაზღვრა: კითხვა, მოსმენა/მასალის აღქმა, საუბარი და წერა; ქვე-კრიტერიუმები: პოეზია, რომანი, მოთხრობა, ზღაპარი, რემინისცენცია, დიალოგი, დღიური, ენის გასატეხი, ესე, რეპორტაჟი, თეატრი, ანდაზა-იდეომა, წერილი, ბიოგრაფია, ანეგდოტი. პირველ საფეხურზე მოხდა მთავარი კრიტერიუმების ერთმანეთთან შედარება, შემდეგ საფეხურზე კი --- თითოეული კრიტერიუმისა და ქვე-კრიტერიუმის ერთმანეთთან შედარება.

ორმხრივი შედარების მატრიცა

იერარქიის შექმნის შემდეგ ერთ-ერთი უმთავრესი საფეხურია ორმხრივი შედარების მატრიცის დაგეგმარება. აღნიშნული საფეხური გულისხმობს ორი კრიტერიუმის შედარებას, რაც დამოკიდებულია გადაწყვეტილების მიმღებზე. ორმხრივი შედარების იერარქიის კომპონენტების მნიშვნელობის განსაზღვრის მიზნით, თითოეული მათგანის შედარება ხდება წინა საფეხურთან მიმართებაში.

ცხრილი 3.4.6.2 კრიტერიუმებისთვის ორმხრივი შედარების მატრიცის სქემა

	Kriter 1	Kriter 2	...	Kriter j
Kriter 1	$\frac{w_1}{w_1}$	$\frac{w_1}{w_2}$	...	$\frac{w_1}{w_j}$
Kriter 2	$\frac{w_2}{w_1}$	$\frac{w_2}{w_2}$	...	$\frac{w_2}{w_j}$
	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$	$\vdots$
Kriter i	$\frac{w_i}{w_1}$	$\frac{w_i}{w_2}$	...	$\frac{w_i}{w_j}$

წყარო: Thomas L. Saaty (1990)

არსლანი და ქისტი (Arslan ve Khisty, 2005) მიიჩნევენ, რომ აღნიშნული მეთოდით დადგინდება კრიტერიუმების შედარებითი მნიშვნელობები და გამოითვლება მატრიცის თანმიმდევრულობის ხარისხი; შედარების მატრიცის თანმიმდევრულობისთვის აუცილებელია, რომ უმთავრესი კომპონენტი (λ_{max}) უდრიდეს მატრიცის ფორმატს (n); კრიტერიუმების შედარებითი მნიშვნელობების გამოსათვლელად საჭიროა თითოეული ხაზის გეომეტრიული წყობით დალაგება “ w_i ” კოლონის ფორმატში; შექმნილი კოლონის ვექტორის ნორმალიზება და შედარებითი მნიშვნელობების ვექტორის მეშვეობით “ W_i ” კოლონის გამოთვლა; მატრიცის თითოეული ხაზი მრავლდება შედარებითი მნიშვნელობების ვექტორზე და მიიღება V_2 კოლონა. შემდგომ ეტაპზე ამ ვექტორის თითოეული კომპონენტი გაიყოფა შედარებითი მნიშვნელობების ვექტორში საპირისპირო კომპონენტზე და მიიღება V_3 ; ამ კოლონის ვექტორის საშუალო არითმეტიკული კი იძლევა მთავარ კომპონენტს (λ_{max}).

მნიშვნელობის ხარისხების განსაზღვრა

თითოეული კრიტერიუმის მიმართებაში ქვე-კრიტერიუმების შედარების მატრიცის დაგეგმარების შემდეგ აუცილებელია თითოეულ მატრიცაში მნიშვნელობის

ხარისხების გამოთვლა (Özden, 2008:306).

ორმხრივი შედარების მნიშვნელობის ხარისხებიდან შემდგარი A მატრიცის დაგეგმარების შემდეგ აუცილებელია A მატრიცის მნიშვნელობის (a_{ij}) ნორმალიზება. ამ მიზნით არსებობს სხვადასხვა მეთოდიკა, თუმცა გამოყენებული ნორმალიზაციის მეთოდში თითოეული კოლონის კომპონენტი იყოფა იმავე კოლონის საერთო ჯამზე. b_j j კოლონის ჯამური ღირებულება/მნიშვნელობის ჩვენების მიზნით კოლონათა ჯამური მნიშვნელობა შემდეგი ფორმულით ადვილად მიიღება:

$$b_j = \sum_{i=1}^n a_{ij} \quad (1)$$

შემდეგ საფეხურზე ორმხრივი შედარების მატრიცის კომპონენტები თავიანთი კოლონის ჯამური ღირებულების ფორმულით გამოითვლება:

$$c_{ij} = \frac{a_{ij}}{b_j} \quad (2)$$

ამგვარად, მიიღება c_{ij} კომპონენტებიდან შემდგარი და ორმხრივი შედარებების ნორმალიზებული ფაზის მაჩვენებელი C მატრიცა. C მატრიცა მიიღება შემდეგი ფორმით:

$$C = \begin{bmatrix} c_{11} & c_{12} & \cdots & c_{1n} \\ c_{21} & c_{22} & \cdots & c_{2n} \\ \vdots & \vdots & \cdots & \vdots \\ c_{n1} & c_{n2} & \cdots & c_{nn} \end{bmatrix}_{n \times n} \quad (3)$$

აღნიშნული მატრიცის მეშვეობით თითოეული ხაზის საშუალო არითმეტიკულის გამოყვანით დგინდება თითოეული კრიტერიუმი და/ან მნიშვნელობის ალტერნატიული ხარისხები. საშუალო არითმეტიკული მიიღება შემდეგი ფორმულის მეშვეობით:

$$w_i = \frac{\sum_{j=1}^n c_{ij}}{n} \quad (4)$$

თანმიმდევრულობის ხარისხი

თანმიმდევრულობის ანალიზი წარმოადგენს ორმხრივი შედარების შედეგად მიღებულ პრიორიტეტებს შორის ლოგიკურ და მათემატიკურ მიმართებას (Koçak, 2003). აღნიშნული ანალიზის მეშვეობით იზომება ორმხრივი შედარებების თანმიმდევრულობის ხარისხი. აღნიშნული საზომი, რომელსაც ეწოდება თანმიმდევრულობის ხარისხი, გადაწყვეტილებების მიმღებთა მიერ ორმხრივი შედარებების პროცესში არასწორი შეფასებების თავიდან აცილების შესაძლებლობას იძლევა.

აღნიშნული ანალიზი არა მხოლოდ შესაძლო შეცდომათა შემცირებისთვის, არამედ, ამასთანავე, გადაწყვეტილებების მიმღებთა მხრიდან შედარებებისას ერთი ან მეტი ცდომილების დაშვებისა და შეფასებებში გადაცდომების თავიდან ასაცილებლად გამოიყენება.

იარალოღლუს (Yaralıoğlu, 2014) მიხედვით, ანალიტიკურ-იერარქიული მეთოდი ეფექტურია აღნიშნულ შედარებათა თანმიმდევრობის დადგენისთვის; ის საშუალებას იძლევა შემოწმდეს თანმიმდევრობის ხარისხი მიღებული თანმიმდევრობის (CR) ხარისხსა, არსებული პრიორიტეტების ვექტორსა და, შესაბამისად, ფაქტორებს შორის ჩატარებულ ერთი ერთზე შედარებათა თანმიმდევრობას შორის; AHS, CR-ს გამოთვლა ემყარება ფაქტორთა რაოდენობისა და მთავარ ღირებულაბად/პრიორიტეტად(λ) წოდებული კოეფიციენტის ერთმანეთთან შედარებას; (λ) კოეფიციენტის გამოსათვლელად აუცილებელია A შედარების მატრიცისა და W პრიორიტეტების ვექტორის ნამრავლიდან D ვექტორის სვეტის მიღება.

$$D = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix} \cdot x \begin{bmatrix} w_1 \\ w_2 \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ w_n \end{bmatrix} \quad (5)$$

(2.16) ფორმულის შესაბამისად, არსებული D ვექტორის სვეტისა და W ვექტორის სვეტის საპირისპირო კომპონენტებიდან მიიღება თითოეული შეფასების ფაქტორთან დაკავშირებული მთავარი პრიორიტეტი (E). ამ პრიორიტეტთა საშუალო არითმეტიკული (ფორმულა (2.17)) იძლევა შედარებასთან დაკავშირებულ მთავარ პრიორიტეტს (λ).

$$E_i = \frac{d_i}{w_i} \quad (i = 1, 2, \dots, n) \quad (2.16) \quad (6)$$

$$\lambda = \frac{\sum_{i=1}^n E_i}{n} \quad (2.17) \quad (7)$$

λ -ს გამოთვლის შემდეგ თანმიმდევრობის ინდიკატორი (CI) შეიძლება გამოითვალოს (2.18) ფორმულის მეშვეობით.

$$CI = \frac{\lambda - n}{n - 1} \quad (2.18) \quad (8)$$

მოცემული თანმიმდევრობის ინდექსი საატის (Saaty) მიერ გამოთვლილ იქნა წინასწარ დადგენილი შემთხვევითობის ინდექსზე (Random Index) გაყოფით და, შესაბამისად, მიღებულ იქნა თანმიმდევრობის პროპორცია (Consistency Ratio).

$$\text{თანმიმდევრული ტირი} = \frac{\text{თანმიმდევრული ინდექსი}}{\text{სავარაუდო ინდექსი}} \quad (9)$$

$$CR = \frac{CI}{RI}$$

ცხრილი შემთხვევითი თანმიმდევრობის ინდექსი

3.4.8.1

რიგითობა	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
R.I.	0.00	0.00	0.52	0.89	1.11	1.25	1.35	1.40	1.45	1.49	1.52	1.54	1.56	1.58	1.59
Firstorder differences		0.00	0.52	0.37	0.22	0.14	0.10	0.05	0.05	0.04	0.03	0.02	0.02	0.02	0.01

(T.L.Saaty, L.T.Tran, 2007)

თანმიმდევრობის ხარისხისთვის ზედა ზღვარს შეადგენს 0.10. აღნიშნული ზღვარი აჩვენებს იმას, რომ კომპონენტების შემთხვევითი შედარების ხარისხის შესაძლებლობა შეიძლება იყოს 10%. თუკი თანმიმდევრობის ხარისხი 0,10-ზე მეტია, გადაწყვეტილების მიმღებთ ურჩევენ გადახედონ შედარების პროცესს (Koçak, 2003). აღნიშნული პროცედურების შემდეგ მიიღება კრიტერიუმები და ალტერნატიული პრიორიტეტები. ოპტიმალური კომპონენტი შეირჩევა ყველაზე დიდი პრიორიტეტის მქონე ალტერნატივის მიხედვით.

3. კვლევის შედეგები

კვლევის ფარგლებში მონაცემთა შეგროვების მიზნით, მომზადებული კითხვარი დაურიგდა 71 მასწავლებელს. კვლევაში მონაწილე ზოგიერთ მასწავლებელს ჰქონდა თურქული ენის სწავლების გამოცდილება სხვადასხვა ქვეყანაში. რესპონდენტები მოღვაწეობენ შემდეგ ქვეყნებში: საქართველო, თურქეთი, რუსეთი, პაკისტანი, სამხრეთ აფრიკა, მოზამბიკი, კოლუმბია, რუმინეთი, კოსოვო, ეგვიპტე, ბოსნია-ჰერცეგოვინა, უკრაინა, ალბანეთი, ნიგერია, თურქმენეთი, შვედეთი, კაზახეთი, ერაყი, ავსტრალია, ამერიკის შეერთებული შტატები, უზბეკეთი, ტაჯიკეთი, კამერუნი, აზერბაიჯანი, მონღოლეთი და ავღანეთი - სულ 26 ქვეყანა. ის ფაქტი, რომ რესპონდენტი თურქული ენის ინსტრუქტორები მუშაობენ სხვადასხვა ქვეყანაში, ობიექტურობას მატებს მოცემულ კვლევას. მიზნობრივი ჯგუფის ფარგლებში შერჩეული რესპონდენტები არა მარტო რომელიმე კონკრეტულ დონეზე, არამედ ყველა დონეზე ასწავლიან მსურველ უცხოელებს. თურქული ენის, როგორც უცხო ენის, სწავლების პროცესში მხატვრული ტექსტების მნიშვნელობის დადგენის მხრივ აუცილებელია სხვადასხვა ქვეყანაში მოღვაწე თურქული ენის მასწავლებლების პირადი გამოცდილებების გაზიარება.

კვლევაში მონაწილე თურქული ენის მასწავლებლებს შორის 52 %-ის ასაკობრივი ზღვარია 20-30 წელი, 35.2 %-ისა კი 31-40 წელი, 12.7 %-ის ასაკობრივი ზღვარია 41-50 წელი. ეს აჩვენებს იმას, რომ რესპონდენტები არ შერჩეულან მხოლოდ რომელიმე

კონკრეტული ასაკობრივი ჯგუფიდან. იმ რესპონდენტების კვლევაში ჩართვა, რომლებსაც გააჩნიათ განსხვავებული ცხოვრებისეული გამოცდილება და მიეკუთვნებიან განსხვავებულ ასაკობრივ ჯგუფებს, ზრდის კვლევის ობიექტურობასა და სანდოობას. ამ გაგებით, ახალგაზრდა რესპონდენტების ჩართულობა მნიშვნელობას იძენს მათი ინოვაციური მიდგომების დანერგვის კუთხით, გახსნილობის კონტექსტში.

რესპონდენტთა 83 %-ს შეადგენენ მამაკაცები, 16 % კი ქალბატონია. ორივე სქესის ინსტრუქტორთა ჩართულობა მნიშვნელოვანია განსხვავებული ხედვების დაფიქსირების მხრივ. აქ იგულისხმება ის, რომ რიგი მხატვრული ტექსტებისა შეიძლება შეირჩეს მდებარეობითი-მამრობითი კონტექსტისა თუ დატვირთვების მიხედვით.

ობიექტური მონაცემების მიღების მხრივ კვლევაში მონაწილე რესპონდენტების პროფესიული პრეფერენციები წარმოადგენს მნიშვნელოვან ფაქტორს. მიღებული მონაცემების მიხედვით, რესპონდენტთა 45.1 %-ს აქვს თურქულის ენის სწავლების 1-5 წლიანი გამოცდილება, 36.6 %-ს -- 6-15 წლის გამოცდილება, 15 წელს ზემოთ კი სწავლების გამოცდილება აქვს 16.9 %-ს.

კვლევის ფარგლებში მოპოვებული მონაცემები გადატანილ იქნა excel-ის პროგრამის ფორმატში, განისაზღვრა ორმხრივი შედარების მატრიცები, გამოთვლილ იქნა პრიორიტეტები და გაისინჯა თანმიმდევრობის ხარისხები. კვლევის ფარგლებში შეიქმნა შედარების 9 მატრიცა და თითოეული მათგანის თანმიმდევრობის ხარისხების გამოთვლით შემოწმდა მოპოვებული პასუხების ჯამური ობიექტურობა.

ცხრილი 4.1.5. მთავარი კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების მატრიცა

ენობრივი უნარჩვევები	მეტყველება	მოსმენა-აღქმა	კითხვა	წერა	სიტყვათა მარაგი	გრამატიკის ცოდნა	კულტურული ელემენტების ტრანსფერ
მეტყველება	1.00	2.45	2.61	2.62	1.95	3.86	2.74
მოსმენა-აღქმა	0.41	1.00	1.95	2.16	2.14	2.97	3.39
კითხვა	0.38	0.51	1.00	2.48	1.66	2.94	2.83
წერა	0.38	0.46	0.40	1.00	1.85	2.40	3.04
სიტყვის მარაგი	0.51	0.47	0.60	0.54	1.00	2.66	2.77
გრამატიკის ცოდნა	0.26	0.34	0.34	0.42	0.38	1.00	2.70
კულტურის ელემენტების ტრანსფერი	0.37	0.29	0.35	0.33	0.36	0.37	1.00

ცხრილი 4.1.5.-ში თითოეული კრიტერიუმის პრიორიტეტულობის ხარისხის გამოთვლის მიზნით თითოეული სვეტის კომპონენტები შეიკრიბა:

$$1+0.41+0.38+0.38+0.51+0.26+0.37 = 3.31$$

$$2.45+1+0.51+0.46+0.47+0.34+0.29 = 5.52$$

$$2.61+1.95+1+0.40+0.60+0.34+0.35 = 7.26$$

$$2.62+2.16+2.48+1+0.54+0.42+0.33 = 9.56$$

$$1.95+2.14+1.66+1.85+1+0.38+0.36 = 9.35$$

$$3.86+2.97+2.94+2.40+2.66+1+0.37 = 16.20$$

$$2.74+3.39+2.83+3.04+2.77+2.70+1 = 18.47$$

ცხრილი 4.1.6. მთავარი კრიტერიუმების მატრიცის გამოთვლა

ენობრივი უნარჩევები	მეტყველება	მოსმენა-აქცმა	კითხვა	წერა	სიტყვის მარაგი	გრამატიკის ცოდნა	კულტურული ელემენტების ტრანსფერი
	1	2.45	2.61	2.62	1.95	3.86	2.74
მეტყველება	<u>3.31</u>	<u>5.52</u>	<u>7.26</u>	<u>9.56</u>	<u>9.35</u>	<u>16.20</u>	<u>18.47</u>
	0.41	1	1.95	2.16	2.14	2.97	3.39
მოსმენა-აქცმა	<u>3.31</u>	<u>5.52</u>	<u>7.26</u>	<u>9.56</u>	<u>9.35</u>	<u>16.20</u>	<u>18.47</u>
	0.38	0.51	1	2.48	1.66	2.94	2.83
კითხვა	<u>3.31</u>	<u>5.52</u>	<u>7.26</u>	<u>9.56</u>	<u>9.35</u>	<u>16.20</u>	<u>18.47</u>
	0.38	0.46	0.40	1	1.85	2.40	3.04
წერა	<u>3.31</u>	<u>5.52</u>	<u>7.26</u>	<u>9.56</u>	<u>9.35</u>	<u>16.20</u>	<u>18.47</u>
სიტყვის მარაგი	<u>0.51</u>	<u>0.47</u>	<u>0.60</u>	<u>0.54</u>	<u>1</u>	<u>2.66</u>	<u>2.77</u>
	<u>3.31</u>	<u>5.52</u>	<u>7.26</u>	<u>9.56</u>	<u>9.35</u>	<u>16.20</u>	<u>18.47</u>
გრამატიკის ცოდნა	<u>0.26</u>	<u>0.34</u>	<u>0.34</u>	<u>0.42</u>	<u>0.38</u>	<u>1</u>	<u>2.70</u>
	<u>3.31</u>	<u>5.52</u>	<u>7.26</u>	<u>9.56</u>	<u>9.35</u>	<u>16.20</u>	<u>18.47</u>
კულტურული ელემენტების ტრანსფერი	<u>0.37</u>	<u>0.29</u>	<u>0.35</u>	<u>0.33</u>	<u>0.36</u>	<u>0.37</u>	<u>1</u>
	<u>3.31</u>	<u>5.52</u>	<u>7.26</u>	<u>9.56</u>	<u>9.35</u>	<u>16.20</u>	<u>18.47</u>

ცხრილ 4.1.6. მოცემული მატრიცის თითოეული კომპონენტი გაიყო არსებულ ჯამურ პრიორიტეტებზე. გაყოფის შედეგად მიღებული მატრიცა მოცემულია 4.1.7. ცხრილში.

ცხრილი 4.1.7. მთავარი კრიტერიუმების პრიორიტეტის ხარისხი

ენობრივი უნარჩვევები	მეტყველება	მოსმენა-აღქმა	კითხვა	წერა	სიტყვის მარაგი	გრამატიკის ცოდნა	კულტურული ელემენტების ტრანსფერი	პრიორიტეტის ხარისხი
მეტყველება	0.30	0.44	0.36	0.27	0.21	0.24	0.15	0.28
მოსმენა-აღქმა	0.12	0.18	0.27	0.23	0.23	0.18	0.18	0.20
კითხვა	0.12	0.09	0.14	0.26	0.18	0.18	0.15	0.16
წერა	0.12	0.08	0.06	0.10	0.20	0.15	0.16	0.12
სიტყვის მარაგი	0.15	0.08	0.08	0.06	0.11	0.16	0.15	0.11
გრამატიკის ცოდნა	0.08	0.06	0.05	0.04	0.04	0.06	0.15	0.07
კულტურული ელემენტების ტრანსფერი	0.11	0.05	0.05	0.03	0.04	0.02	0.05	0.05

ცხრილ 4.1.7.-ში აღებულია გაყოფის შედეგად წარმოქმნილი მატრიცების საშუალო კოეფიციენტები და გამოთვლილია თითოეული კრიტერიუმის პრიორიტეტის ხარისხი. მოპოვებულ მონაცემთა მიხედვით თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში მხატვრულ ტექსტთა მნიშვნელობა ენობრივი უნარ-ჩვევების გამომუშავებაში განისაზღვრა 28 % -ით მეტყველებასთან მიმართებაში. შემდეგ ეს მნიშვნელობა ნაწილდება შემდეგი სახით: მოსმენა-აღქმა: 20 %, კითხვა: 16 %, წერა: - 12 %, სიტყვათა მარაგი: - 11 %, გრამატიკის წესების ცოდნა- 7 % და კულტურული ელემენტების ტრანსფერი: - 5 %. ზემოთ ხსენებულიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ უხცოვლთათვის თურქულის სწავლების პროცესში კულტურული ელემენტების ტრანსფერის მხრივ მხატვრული ტექსტების გამოყენებას არ ეთმობა სათანადო ყურადღება. ამასთანავე, მხატვრული ტექსტები არ არის სათანადოდ გამოყენებული აგრეთვე გრამატიკული და სიტყვითი კომპონენტების კონტექსტშიც. რაც შეეხება მოსმენა-აღქმასა და კითხვით კომპონენტებს, აქ მხატვრული ტექსტები

გამოიყენება შესაბამისი ინტენსიურობით.

შემდგომ საფეხურზე ჩატარდა თანმიმდევრობის ტესტი. თანმიმდევრობის ტესტი აუცილებელია ენობრივი უნარ-ჩვევების განვითარების მიზნით გამოყენებული მხატვრული ტექსტების მნიშვნელობის სანდოობის განსაზღვრის მხრივ. თანმიმდევრობის ტესტში გამოყენებული საფეხურები და გამოთვლები მოცემულია ქვემოთ. თანმიმდევრობის ტესტის პირველი საფეხურია ორმხრივი შედარების მატრიცისა და პრიორიტეტების ხარისხის მატრიცის შეერთება. ამ შეჯამების შედეგები მოცემულია შემდეგ ცხრილში.

$$\begin{pmatrix} 1.00 & 2.45 & 2.61 & 2.62 & 1.95 & 3.86 & 2.74 \\ 0.41 & 1.00 & 1.95 & 2.16 & 2.14 & 2.97 & 3.39 \\ 0.38 & 0.51 & 1.00 & 2.48 & 1.66 & 2.94 & 2.83 \\ 0.38 & 0.46 & 0.40 & 1.00 & 1.85 & 2.40 & 3.04 \\ 0.51 & 0.47 & 0.60 & 0.54 & 1.00 & 2.66 & 2.77 \\ 0.26 & 0.34 & 0.34 & 0.42 & 0.38 & 1.00 & 2.70 \\ 0.37 & 0.29 & 0.35 & 0.33 & 0.36 & 0.37 & 1.00 \end{pmatrix} \otimes \begin{pmatrix} 0.28 \\ 0.20 \\ 0.16 \\ 0.12 \\ 0.11 \\ 0.07 \\ 0.05 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 \times 0.28 + 2.45 \times 0.20 + 2.61 \times 0.16 + 2.62 \times 0.12 + 1.95 \times 0.11 + 3.86 \times 0.07 + 2.74 \times 0.05 \\ 0.41 \times 0.28 + 1 \times 0.20 + 1.95 \times 0.16 + 2.16 \times 0.12 + 2.14 \times 0.11 + 2.97 \times 0.07 + 3.39 \times 0.05 \\ 0.38 \times 0.28 + 0.51 \times 0.20 + 1 \times 0.16 + 2.48 \times 0.12 + 1.66 \times 0.11 + 2.94 \times 0.07 + 2.83 \times 0.05 \\ 0.38 \times 0.28 + 0.46 \times 0.20 + 0.40 \times 0.16 + 1 \times 0.12 + 1.85 \times 0.11 + 2.40 \times 0.07 + 3.04 \times 0.05 \\ 0.51 \times 0.28 + 0.47 \times 0.20 + 0.60 \times 0.16 + 0.54 \times 0.12 + 1 \times 0.11 + 2.66 \times 0.07 + 2.77 \times 0.05 \\ 0.26 \times 0.28 + 0.34 \times 0.20 + 0.34 \times 0.16 + 0.42 \times 0.12 + 0.38 \times 0.11 + 1 \times 0.07 + 2.70 \times 0.05 \\ 0.37 \times 0.28 + 0.29 \times 0.20 + 0.35 \times 0.16 + 0.33 \times 0.12 + 0.36 \times 0.11 + 0.37 \times 0.07 + 1 \times 0.05 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2.14 \\ 1.52 \\ 1.22 \\ 0.92 \\ 0.84 \\ 0.50 \\ 0.38 \end{pmatrix}$$

მეორე საფეხურზე აღნიშნული მატრიცის თითოეული კომპონენტი გაყოფილ იქნა პრიორიტეტის ხარისხებზე და მივიღეთ საშუალო კოეფიციენტი.

$$\frac{2.14}{0.28} = 7.59, \frac{1.52}{0.20} = 7.61, \frac{1.22}{0.16} = 7.61, \frac{0.92}{0.12} = 7.41, \frac{0.84}{0.11} = 7.35, \frac{0.50}{0.07} = 7.29, \frac{0.38}{0.05} = 7.29$$

$$\frac{7.59 + 7.61 + 7.61 + 7.41 + 7.35 + 7.29 + 7.29}{7} = 7.45$$

გამოთვლების შედეგად მიღებული მნიშვნელობა/პრიორიტეტები გამოიხატა $\frac{\lambda_{\max} - n}{n - 1}$ საშუალო კოეფიციენტის ფორმულაში, რაც წარმოადგენს $\lambda_{\max}$ მატრიცის განზომილებას.

$$\frac{7.45 - 7}{7 - 1} = \frac{0.45}{6} = 0.075$$

აღნიშნული პრიორიტეტი გაიყო წინასწარ განსაზღვრული თანმიმდევრობის ინდექსზე და დადგინდა თანმიმდევრობის ხარისხი. 7x7 განზომილებიანი მატრიცისთვის თანმიმდევრობის ინდექსის პრიორიტეტი 1.35.

$$\frac{0.075}{1.35} = 0.056$$

რადგანაც, გამოთვლილი თანმიმდევრობის ხარისხის 0.056 (5,56%) პრიორიტეტი 0,10 (10%) პრიორიტეტზე დაბალია, შესაბამისი ინსტრუქცია გამოირჩევა თანმიმდევრობის მაღალი ხარისხით.

ენობრივი უნარჩვევების ათვისებაში ეფექტურ მხატვრულ ტექსტებთან მიმართებაში ორმხრივი შედარების ხარისხები და პრიორიტეტები

ცხრილი 4.2.1. 3.1. ენობრივი უნარ-ჩვევების ათვისებაში ეფექტურ მხატვრულ ტექსტებთან მიმართებაში ორმხრივი შედარების მატრიცა

	ლექსი	მოთხრობა	რომანი	თქმულება	ზღაპარი	რემინისცენცია	დიალოგი	დღიური	ბიოგრაფია	რეპორტაჟი	ესე	პიესა	წერილი	ანგდოტი	ანდაზა/დიომა	ენის გასატეხი
ლექსი	1.00	1.36	1.78	1.49	1.36	1.89	1.74	2.06	2.02	1.99	1.60	1.36	2.03	1.45	1.97	1.48
მოთხრობა	0.73	1.00	2.97	2.56	1.93	2.40	2.31	2.84	3.19	3.36	3.22	2.43	2.61	2.33	2.65	3.90
რომანი	0.56	0.34	1.00	2.58	1.57	1.73	2.05	2.20	2.44	3.00	2.70	2.38	2.37	2.06	2.47	2.74
თქმულება	0.67	0.39	0.39	1.00	1.58	2.26	2.43	2.53	2.96	3.29	3.17	2.49	2.92	2.10	2.09	2.77
ზღაპარი	0.73	0.52	0.64	0.63	1.00	2.99	3.03	3.18	3.72	3.75	3.62	2.64	3.03	2.68	2.45	3.02
რემინისცენცია	0.53	0.42	0.58	0.44	0.33	1.00	1.84	1.80	2.29	2.47	2.63	2.75	2.37	2.92	2.47	2.96
დიალოგი	0.57	0.43	0.49	0.41	0.33	0.54	1.00	1.87	2.34	2.30	2.71	2.54	2.24	2.79	2.86	3.02
დღიური	0.48	0.35	0.45	0.40	0.31	0.56	0.54	1.00	2.31	2.10	2.52	2.66	2.11	2.79	2.78	3.30
ბიოგრაფია	0.49	0.31	0.41	0.34	0.27	0.44	0.43	0.43	1.00	1.60	1.73	2.35	1.49	2.69	2.44	2.84
რეპორტაჟი	0.50	0.30	0.33	0.30	0.27	0.41	0.43	0.48	0.62	1.00	2.29	2.80	2.17	3.21	2.71	3.09
ესე	0.63	0.31	0.37	0.31	0.28	0.38	0.37	0.40	0.58	0.44	1.00	2.77	1.58	2.38	1.91	2.67
პიესა	0.74	0.41	0.42	0.40	0.38	0.36	0.39	0.38	0.43	0.36	0.36	1.00	3.82	2.96	2.60	3.44
წერილი	0.49	0.38	0.42	0.34	0.33	0.42	0.45	0.48	0.67	0.46	0.63	0.26	1.00	2.60	2.42	2.47
ანგდოტი	0.69	0.43	0.49	0.48	0.37	0.34	0.36	0.36	0.37	0.31	0.42	0.34	0.38	1.00	1.82	2.48
ანდაზა/დიომა	0.51	0.38	0.40	0.48	0.41	0.40	0.35	0.36	0.41	0.37	0.52	0.38	0.41	0.55	1.00	2.17
ენის გასატეხი	0.68	0.26	0.36	0.36	0.33	0.34	0.33	0.30	0.35	0.32	0.37	0.29	0.41	0.40	0.46	1.00

ცხრილ 4.2.1-ში მოპოვებული ორმხრივი შედარების მატრიციდან პრიორიტეტის ხარისხისა და თანმიმდევრობის დონის გამოთვლის შედეგად მიღებულ იქნა ცხრილი 4.2.3.

ცხრილი 4.2.3. ენობრივი უნარ-ჩვევების ათვისებაში მხატვრული ტექსტების მიხედვით ქვე-პრიორიტეტების პრიორიტეტების ხარისხები და თანმიმდევრობის დონეები

	პრიორი ტეტის ხარისხი	თანმიმდ ევრობა
ლექსი	0.09	
მოთხრობა	0.13	
რომანი	0.09	
თქმულება	0.09	
ზღაპარი	0.10	
რემინისცენცია	0.07	
დიალოგი	0.07	
დღიური	0.06	7.60%
ბიოგრაფია	0.05	
რეპორტაჟი	0.05	
ესსე	0.04	
პიესა	0.05	
წერილი	0.04	
ანეგდოტი	0.03	
ანდაზა/იდიომა	0.03	
ენის გასატეხი	0.02	

ენობრივი უნარ-ჩვევების ათვისების პროცესში მხატვრული ტექსტების პრიორიტეტების ხარისხებზე დაკვირვებისას დგინდება, რომ 13 %-ით პრიორიტეტის მხრივ პირველ ადგილზეა მოთხრობა; 10 %-ით მეორე ადგილზე - ზღაპარი. ლექსი, რომანი და თქმულება შეადგენს 9 % -ს, რემინისცენცია, დიალოგი -7 %-ს, დღიური 6 %-ს, ბიოგრაფია, რეპორტაჟი და პიესა - 5 %-ს, ესე და წერილი- 4 %-ს, ანეგდოტი და ანდაზა-იდიომები - 3 %, ენის გასატეხები -2 %-ს.

მიღებულ მიგნებათა მიხედვით დგინდება, რომ თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში გამოყენებული მხატვრული ტექსტებიდან მოთხრობა გამოიყენება ყველაზე ინტენსიურად, მას მიჰყვება ზღაპარი, ლექსი, რომანი და თქმულება. ანდაზის, იდიომისა და ენის გასატეხის შედარებით ნაკლებად გამოიყენების ფაქტი რესპონდენტთა მხრიდან იხსნება იმით, რომ მათ არ განიხილავენ როგორც მხატვრულ ტექსტებს, ხოლო ანეგდოტი შესაძლებელია განიხილოს როგორც კულტურული ელემენტის ტრანსფერი. რაც შეეხება წერილს, როგორც ჟანრს, იგი უკვე თითქმის, აღარ გამოიყენება, რადგანაც მის მაგიერ ელექტრო ფოსტა და შეტყობინების სხვა ფორმები გვხვდება. ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით, აუცილებელია სახელმძღვანელოები მომზადდეს შესაბამისი მხატვრული ჟანრების სასწავლო პროგრამაში ინტენსიური ჩართვით.

მეტყველების კრიტერიუმების მხრივ ქვე-კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების ხარისხები და პრიორიტეტების დონეები

ცხრილი 4.3.1. მეტყველების კრიტერიუმების მხრივ ალტერნატივების ორმხრივი შედარების მატრიცა

მეტყველება	ლექსი	მოთხრობა	ლეგენდა	ზღაპარი	რემინისცენცია	დიალოგი	რეპორტაჟი	პიესა	ანეგდოტი	ანდაზა-იდიომა	ენის გასატეხი
ლექსი	1.00	2.21	2.47	1.82	2.62	2.46	2.72	2.22	2.03	2.27	2.51
მოთხრობა	0.45	1.00	2.59	1.69	1.92	2.06	2.80	2.79	2.23	2.59	2.99
ლეგენდა	0.40	0.39	1.00	1.59	1.73	1.95	2.24	1.77	1.77	1.79	2.22
ზღაპარი	0.55	0.59	0.63	1.00	4.91	1.99	2.51	2.21	1.92	6.36	6.96
რემინისცენცია	0.38	0.52	0.58	0.20	1.00	1.54	2.20	1.86	1.69	1.84	2.83
დიალოგი	0.41	0.49	0.51	0.50	0.65	1.00	1.85	2.16	2.24	2.33	3.01
რეპორტაჟი	0.37	0.36	0.45	0.40	0.45	0.54	1.00	2.17	2.48	1.96	2.80
პიესა	0.45	0.36	0.56	0.45	0.54	0.46	0.46	1.00	2.43	2.34	3.26
ანეგდოტი	0.49	0.45	0.56	0.52	0.59	0.45	0.40	0.41	1.00	2.07	2.13
ანდაზა-იდიომა	0.44	0.39	0.56	0.16	0.54	0.43	0.51	0.43	0.48	1.00	1.80
ენის გასატეხი	0.40	0.33	0.45	0.14	0.35	0.33	0.36	0.31	0.47	0.55	1.00

ცხრილ 4.3.1. - ში მიღებული ორმხრივი შედარების მატრიციდან პრიორიტეტის ხარისხისა და თანმიმდევრობის დონის გამოთვლის შედეგად მიღებულია ცხრილი 4.3.2

ცხრილი 4.3.2. მეტყველების კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების პრიორიტეტების ხარისხი და თანმიმდევრობის დონე

მეტყველება	პრიორი ტეტის ხარისხი	თანმიმდე ვრობა
ლექსი	0.17	6.31%
მოთხრობა	0.15	
ლეგენდა	0.10	
ზღაპარი	0.15	
რემინისცენცია	0.08	
დიალოგი	0.08	
რეპორტაჟი	0.07	
პიესა	0.07	
ანეგდოტი	0.05	
ანდაზა-იდიომა	0.04	
ენისგასატეხი	0.03	

ცხრილ 4.3.2.-ის მიხედვით თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში მეტყველების უნარ-ჩვევის განვითარების მხრივ ლექსი აღმოჩნდა ყველაზე ეფექტური 17 %-ის რაოდენობით. მეორე ადგილს იკავებს მოთხრობა და ზღაპარი - 15 % - იანი წილით; ლეგენდა/თქმულება- 10 %-ით, რემინისცენცია და დიალოგი 8 %,

რეპორტაჟი და პიესა - 7 %, ანეგდოტი- 5 %, ანდაზა-იდიომა- 4 %, ენის გასატეხი -3 %.

აუცილებელია ლექსის ჟანრისა და თავისებურებების გათვალისწინება კლასის დონის შესაბამისად, რადგანაც შესაბამისი სირთულის ლექსები ადვილად დასასწავლია. ლექსი, რომელიც წარმოადგენს მდიდარ მასალას უცხო ენის შესწავლის პროცესში, შესაბამისი მეთოდის, ტექნიკისა და აქტივობების გამოყენების მეშვეობით ხელს უწყობს ენობრივი უნარ-ჩვევების დასწავლას (Ögeyik, 2007:2). ამ ფაქტის გათვალისწინებით, თურქული ენის ოლიმპიადებზე სწორედ ლექსს ენიჭება უპირატესობა ენის ცოდნის განსაზღვრის მხრივ. მოცემულ კვლევაში მიღებული მიგნებებიც აღნიშნულ ფაქტს ადასტურებს.

მოსმენა-აღქმა კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების ხარისხები და პრიორიტეტების დონეები

ცხრილი 4.4.1. მოსმენა-აღქმა კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმის ორმხრივი შედარების მატრიცა

მოსმენა-აღქმა	ლექსი	მოთხრობა	ლეგენდა	ზღაპარი	რემინისცენცია	დიალოგი	რეპორტაჟი	პიესა	ანეგდოტი	ანდაზა-იდიომა	ენისგასატეხი
ლექსი	1.00	1.31	3.37	3.07	3.22	2.92	3.29	2.46	2.40	2.81	2.66
მოთხრობა	0.76	1.00	2.14	1.72	1.94	2.13	2.67	2.76	2.39	2.81	3.40
ლეგენდა	0.30	0.47	1.00	1.47	1.57	1.83	2.24	1.89	1.70	2.28	2.37
ზღაპარი	0.33	0.58	0.68	1.00	2.16	2.16	2.15	2.00	1.98	2.45	2.49
რემინისცენცია	0.31	0.51	0.64	0.46	1.00	1.50	1.91	1.89	1.84	2.16	2.36
დიალოგი	0.34	0.47	0.55	0.46	0.67	1.00	1.74	2.02	2.17	2.33	2.78
რეპორტაჟი	0.30	0.38	0.45	0.46	0.52	0.57	1.00	2.15	2.46	2.45	2.32
პიესა	0.41	0.36	0.53	0.50	0.53	0.49	0.47	1.00	2.47	2.96	3.31
ანეგდოტი	0.42	0.42	0.59	0.51	0.54	0.46	0.41	0.40	1.00	2.11	2.38
ანდაზა-იდიომა	0.36	0.36	0.44	0.41	0.46	0.43	0.41	0.34	0.47	1.00	1.84
ენისგასატეხი	0.38	0.29	0.42	0.40	0.42	0.36	0.43	0.30	0.42	0.54	1.00

ცხრილ 4.4.1 - ში მიღებული ორმხრივი შედარების მატრიციდან პრიორიტეტის ხარისხისა და თანმიმდევრობის დონის გამოთვლის შედეგად მიღებულ იქნა ცხრილი 4.4.2.

ცხრილი 4.4.2. მოსმენა-აღქმის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების პრიორიტეტების ხარისხი და თანმიმდევრობის დონე

მოსმენა-აღქმა	პრიორიტეტების ხარისხი	თანმიმდევრობა
ლექსი	0.20	
მოთხრობა	0.15	
ლეგენდა	0.10	
ზღაპარი	0.11	
რემინისცენცია	0.08	
დიალოგი	0.08	4.85%
რეპორტაჟი	0.07	
პიესა	0.07	
ანეგდოტი	0.06	
ანდაზა-		
იდიომა	0.04	
ენისგასატეხი	0.04	

კვლევის შედეგების მიხედვით, თურქულის, როგორც უცხო ენის, სწავლების პროცესში მოსმენა-აღქმის უნარ-ჩვევის ათვისების მიხედვით მხატვრული ტექსტების გამოყენების კონტექსტში ლექსი იკავებს პირველ ადგილს 20 % -ით. შესაბამისად, რესპონდენტები თვლიან, რომ ლექსი უნდა იყოს ინტენსიურად გამოყენებული როგორც სასწავლო მასალა თურქული ენის სწავლების პროცესში.

ცხრილ 4.4.2.- ის მიხედვით ლექსის შემდეგ პრიორიტეტის ხარისხის მხრივ მეორე ადგილს იკავებს მოთხოვნა 15 % - ით. ლექსის მსგავსად, მოთხოვნასაც აქვს იგივე ეფექტი ალქმის ეფექტურობის მხრივ.

მოსმენის უნარ-ჩვევის განვითარების მხრივ, მესამე ადგილს იკავებს ზღაპარი 11 % - ით. იავუზი (Yavuz, 2009) შემდეგნაირად განიხილავს ზღაპრის მნიშვნელობას ენის ათვისების მიზნით: “ზღაპრებში გამოიყენება მარტივი თურქული. თხოვნის პროცესში აღწერას უჭირავს მეტად მცირე ნაწილი. ყველა ზღაპარში სახეზეა მოქნილი და ცოცხალი ენა. შესაბამისად, აქტუალურია არა აღწერა, არამედ მოქმედება. როგორც წესი, უფრო ინტენსიურად გამოიყენება არა ზედსართავი სახელები, არამედ არსებითი სახელები. ეს კი არის მთავარი ფაქტორი ზღაპრის მოქნილობის მხრივ“. ამ კონტექსტში ზღაპრები, როგორც მარტივი მეტყველების საშუალება, უადვილებს ენის შესწავლის მსურველებს დასწავლის პროცესს.

მოსმენა-ალქმის უნარ-ჩვევის განვითარების კუთხით 10 %-ს იკავებს ლეგენდა/თქმულება, რემინისცენცია და დიალოგი -8 %-ს, რეპორტაჟი და პიესა- 7 %-ს, ანეგდოტი- 6 %-ს, ანდაზა-იდიომა და ენის გასატეხი- 4 %-ს. ლექსების, მოთხოვნებისა და ზღაპრების აუდიო ვერსიების არსებობა აადვილებს ენის ინსტრუქტორთა მხრიდან მათ შერჩევასა და ჩართვას სასწავლო პროცესში.

კითხვის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების ხარისხები და პრიორიტეტის დონეები

ცხრილი 4.5.1. კთხვის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების მატრიცა

კითხვა	ლექსი	მოთხრობა	რომანი	ლეგენდა/ თქმულება	ზღაპარი	რემინისცენცია	ესე	წერილი	ანეგდოტი
ლექსი	1.00	1.08	4.64	2.91	1.83	3.25	2.34	2.61	2.83
მოთხრობა	0.93	1.00	5.56	3.33	3.22	3.34	4.15	2.41	3.35
რომანი	0.22	0.18	1.00	2.43	2.11	2.23	2.28	2.41	2.48
ლეგენდა/თქმულება	0.34	0.30	0.41	1.00	1.33	1.54	1.83	2.02	1.71
ზღაპარი	0.55	0.31	0.47	0.75	1.00	4.68	4.37	4.77	4.80
რემინისცენცია	0.31	0.30	0.45	0.65	0.21	1.00	1.81	1.84	2.12
ესე	0.43	0.24	0.44	0.55	0.23	0.55	1.00	1.67	2.01
წერილი	0.38	0.41	0.41	0.50	0.21	0.54	0.60	1.00	2.17
ანეგდოტი	0.35	0.30	0.40	0.58	0.21	0.47	0.50	0.46	1.00

ცხრილ 4.5.1 - ში მიღებული ორმხრივი შედარების მატრიციდან პრიორიტეტის ხარისხისა და თანმიმდევრობის გამოთვლის შედეგად მიღებულ იქნა ცხრილი 4.5.2

ცხრილი 4.5.2. კითხვის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების პრიორიტეტების ხარისხი და თანმიმდევრობის დონე

კითხვა	პრიორიტეტების ხარისხი	თანმიმდევრობა
ლექსი	0.20	
მოთხრობა	0.23	
რომანი	0.12	
ლეგენდა/თქმულება	0.08	
ზღაპარი	0.15	8.56%
რემინისცენცია	0.07	
ესე	0.06	
წერილი	0.05	
ანეგდოტი	0.04	

ცხრილ 4.5.2.- ის მიხედვით თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში კითხვის უნარ-ჩვევის განვითარების მხრივ მოთხოვნა იკავებს წამყვან ადგილს 23 % -ით. მეორე ადგილს იკავებს ლექსი -20 % - ით. ლექსის ასეთი მაღალი პროცენტული მაჩვენებელი პრიორიტეტის მიხედვით აიხსნება იმით, რომ, როგორც მასწავლებლები მიიჩნევენ, ლექსის კითხვა (ზეპირი ან კითხვით) კავშირშია კითხვის უნარ-ჩვევასთან.

კვლევის შედეგად თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში ენობრივი უნარ-ჩვევების განვითარების მხრივ, 15 % - ით ადგილს იკავებს ზღაპარი, რაც თავისთავად, საინტერესო ფაქტია. განსაკუთრებით დიდია ზღაპრის როლი სწავლების დაწყებით ეტაპებზე, რადგანაც ზღაპრები, როგორც წესი, მარტივი წინადადებებისგან შედგება.

მიღებული შედეგების მიხედვით რომანი, როგორც მხატვრული ტექსტის ნაირსახეობა, პრიორიტეტის მიხედვით იკავებს 12 % - ს. განსაკუთრებით დიდია მისი მნიშვნელობა სწავლების საშუალო და ზედა დონეებზე და, შესაბამისად, დიდია მსწავლელთა მხრიდან დაინტერესებაც.

ლეგენდა-თქმულება იკავებს 8 % -ს, რემინისცენცია - 7 %-ს, ესე- 6 %-ს, წერილი- 5 %-ს, ხოლო ანეგდოტი - 4 %-ს. მხატვრული ტექსტები კითხვის უნარ-ჩვევის განვითარებაში დიდ როლს ასრულებს, რადგანაც ინსტრუქტორს საშუალება ეძლევა გადალახოს მონოტონურობა მასალის მიწოდების პროცესში.

წერის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების ხარისხები და პრიორიტეტის დონეები

ცხრილი 4.6.1. წერის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმის ორმხრივი შედარების მატრიცა

წერა	ლექსი	მოთხრობა	ზღაპარი	რემინისცენცია	დღიური	ბიოგრაფია	ესე	წერილი
ლექსი	1.00	1.33	1.17	1.13	1.06	1.30	1.03	1.53
მოთხრობა	0.75	1.00	2.06	1.63	1.82	2.27	2.77	1.98
ზღაპარი	0.86	0.49	1.00	2.17	2.14	2.17	2.19	2.22
რემინისცენცია	0.89	0.61	0.46	1.00	1.59	1.71	1.98	1.74
დღიური	0.94	0.55	0.47	0.63	1.00	2.16	2.09	2.00
ბიოგრაფია	0.77	0.44	0.46	0.58	0.46	1.00	1.73	1.94
ესე	0.97	0.36	0.46	0.51	0.48	0.58	1.00	1.53
წერილი	0.66	0.50	0.45	0.57	0.50	0.52	0.65	1.00

ცხრილ 4.6.1 - ში მოცემული ორმხრივი შედარების მატრიციდან პრიორიტეტის ხარისხისა და თანმიმდევრობის დონის გამოთვლის შედეგად მიღებულ იქნა ცხრილი 4.6.2.

ცხრილი 4.6.2. წერის კრიტერიუმის მიხედვით ქვე-კრიტერიუმების პრიორიტეტის ხარისხი და თანმიმდევრობის დონე

წერა	პრიორიტეტის ხარისხი	თანმიმდევრობა
ლექსი	0.14	3.71%
მოთხრობა	0.19	
ზღაპარი	0.17	
რემინისცენცია	0.13	
დღიური	0.12	
ბიოგრაფია	0.09	
ესე	0.08	
წერილი	0.07	

ცხრილ 4.6.2 - ზე ჩანს, რომ თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში წერის უნარ-ჩვევის განვითარების მხრივ ყველაზე ეფექტური მხატვრული ჟანრი არის მოთხრობა 19 % - ით; მეორე ადგილს იკავებს ზღაპარი -17 % - ით. ქიბრისის (Kıbrıs, 2008) მიხედვით, ზღაპრის დედააზრი, პერსონაჟები, ადგილი და დრო შეიძლება შეიცვალოს და იგი თავიდან დაიწეროს. ამ გაგებით, ზღაპრები ეფექტურად გამოიყენება წერის უნარ-ჩვევის განვითარებაში.

მიღებული შედეგების მიხედვით, წერის უნარ-ჩვევის განვითარების მიმართულებით, ლექსი შეადგენს 14 % - ს, როგორც პრიორიტეტი; რემინისცენცია -13 %-ს, დღიური- 12 %-ს, ბიოგრაფია- 9 %-ს, ესე- 8 %-ს, ხოლო წერილი 7 %-ს.

სიტყვის მარაგის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების ხარისხები და პრიორიტეტის დონეები

ცხრილი 4.7.1. სიტყვის მარაგის კრიტერიუმის მხრივ ალტერნატივების ორმხრივი შედარების მატრიცა

სიტყვის მარაგი	ლექსი	მოთხრობა	რომანი	ლექსი- ზღაპარი	რემინისცენცია	დღიური	ბიოგრაფია	ესე	პეისა	წერილი	ანეგდოტი	ანდაზა/იდიომა	ენის გასატეხი	
ლექსი	1.00	1.10	1.39	1.20	1.41	1.14	2.01	1.31	1.58	1.45	1.82	1.79	1.64	1.37
მოთხრობა	0.91	1.00	1.87	1.83	1.49	1.62	2.23	2.68	2.10	1.97	2.50	2.02	2.38	2.73
რომანი	0.72	0.54	1.00	1.87	1.64	1.98	2.20	2.78	2.10	2.20	2.47	1.93	2.29	2.59
ლექსი-თქმულება	0.84	0.55	0.54	1.00	1.38	1.45	2.03	2.54	2.12	1.69	2.03	1.65	2.10	2.34
ზღაპარი	0.71	0.67	0.61	0.73	1.00	1.93	2.24	2.71	2.27	2.20	2.55	2.01	2.24	2.50
რემინისცენცია	0.88	0.62	0.50	0.69	0.52	1.00	1.65	2.01	1.77	1.93	1.77	2.14	2.13	2.57
დღიური	0.50	0.45	0.45	0.49	0.45	0.61	1.00	1.98	1.81	1.86	1.45	1.98	1.95	2.38
ბიოგრაფია	0.76	0.37	0.36	0.39	0.37	0.50	0.50	1.00	1.53	1.62	1.51	1.90	2.15	2.20
ესე	0.63	0.48	0.48	0.47	0.44	0.56	0.55	0.65	1.00	1.87	1.64	1.85	1.94	2.36
პეისა	0.69	0.51	0.45	0.59	0.46	0.52	0.54	0.62	0.53	1.00	2.08	2.24	2.32	2.34
წერილი	0.55	0.40	0.41	0.49	0.39	0.57	0.69	0.66	0.61	0.48	1.00	1.97	2.19	2.22
ანეგდოტი	0.56	0.49	0.52	0.60	0.50	0.47	0.51	0.53	0.54	0.45	0.51	1.00	1.73	1.99
ანდაზა/იდიომა	0.61	0.42	0.44	0.48	0.45	0.47	0.51	0.47	0.51	0.43	0.46	0.58	1.00	1.75
ენის გასატეხი	0.73	0.37	0.39	0.43	0.40	0.39	0.42	0.45	0.42	0.43	0.45	0.50	0.57	1.00

ცხრილ 4.7.1- ზე მიღებული ორმხრივი შედარების მატრიციდან პრიორიტეტის ხარისხისა და თანმიმდევრობის დონის გამოთვლის შედეგად მიიღება ცხრილი 4.7.2.

ცხრილი 4.7.2. სიტყვის მარაგის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების პრიორიტეტის ხარისხი და თანმიმდევრობის დონე

სიტყვის მარაგი	პრიორიტეტის ხარისხი	თანმიმდევრობა
ლექსი	0.09	3.44%
მოთხრობა	0.12	
რომანი	0.11	
ლეგენა- თქმულება	0.09	
ზღაპარი	0.10	
რემინისცენცია	0.08	
დღიური	0.07	
ბიოგრაფია	0.06	
ესე	0.06	
პეისა	0.06	
წერილი	0.05	
ანეგდოტი	0.04	
ანდაზა/იდომმა	0.04	
ენის გასატეხი	0.03	

კვლევაში სიტყვის მარაგის უნარ-ჩვევის გამომუშავების მიხედვით მოთხრობა იკავებს პირველ ადგილს 12 % - ით; მას მიჰყვებიან: რომანი 11 % - ით, რომელიც გამოიყენება წერის უნარ-ჩვევის განვითარებაში. შეიძლება ითქვას, რომ იმ ტერმინებს, რომლებიც არ გამოიყენება ყოველდღიურ საუბარში, მოსწავლეები სწავლობენ რომანისა და მოთხრობის საშუალებით.

შემდეგ ადგილს იკავებს ზღაპრები 10 % -ით, ლექსი და თქმულება 9 %, რემინისცენცია - 8 %, დღიური -7 %, ესე- 6 %, ბიოგრაფია და პეისა - 5 %, ანეგდოტი და ანდაზა/იდომები - 4 %, ენის გასატეხი კი- 3 %.

მხატვრული ტექსტების მნიშვნელობა სიტყვის მარაგის ათვისებაში უნდა იყოს განხილული ყველა განზომილებით და, შესაბამისად, იგი იყოფა ოთხ განზომილებად: სიტყვის -

ა. სიტყვის მნიშვნელობა

გ. კულტურის კონტექსტში მნიშვნელობა

ბ. შინაარსი

დ. საკომუნიკაციო მნიშვნელობა

ამგვარად, მოსწავლეები სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობის პარალელურად სწავლობენ მათ განსხვავებულ/გადატანით მნიშვნელობებსაც (Üstten, 2010). ამ მხრივ, კიდევ უფრო გასაგები ხდება მხატვრული ტექსტების ფუნქციონალური მნიშვნელობა.

გრამატიკის კრიტერიუმის მიხედვით ქვე-კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების ხარისხები და პრიორიტეტის დონეები

ცხრილი 4.8.1. გრამატიკის კრიტერიუმების მხრივ ქვე-კრიტერიუმების ორმხრივი შედარების მატრიცა

გრამატიკის წესები	ლექსი	მოთხრობა	რომანი	თქმულება	ზღაპარი	რემინისცენცია	დღიური	ესე	წერილი
ლექსი	1.00	1.11	1.33	1.24	1.44	1.45	1.00	1.12	2.20
მოთხრობა	0.90	1.00	1.64	2.22	1.77	1.82	2.23	2.00	2.25
რომანი	0.75	0.61	1.00	2.10	1.79	1.89	2.00	2.10	2.03
თქმულება	0.80	0.45	0.48	1.00	1.35	1.74	1.91	1.91	1.78
ზღაპარი	0.69	0.56	0.56	0.74	1.00	1.80	6.40	2.10	2.01
რემინისცენცია	0.69	0.55	0.53	0.57	0.56	1.00	1.67	1.76	1.72
დღიური	1.00	0.45	0.50	0.52	0.16	0.60	1.00	1.80	1.52
ესე	0.89	0.50	0.48	0.52	0.48	0.57	0.56	1.00	1.51
წერილი	0.45	0.45	0.49	0.56	0.50	0.58	0.66	0.66	1.00

ცხრილ 4.8.1-ზე მიღებული ორმხრივი შედარების მატრიციდან მიღებული პრიორიტეტის ხარისხებისა და თანმიმდევრობის დონეების გამოთვლის შედეგად მიღებულ იქნა ცხრილი 4.8.2.

ცხრილი 4.8.2. გრამატიკის კრიტერიუმის მიხედვით ქვე-კრიტერიუმების პრიორიტეტის ხარისხები და თანმიმდევრობის დონეები

გრამატიკის წესები	პრიორიტეტის ხარისხი	თანმიმდევრობა
ლექსი	0.13	
მოთხრობა	0.17	
რომანი	0.15	
თქმულება	0.11	
ზღაპარი	0.14	4.86%
რემინისცენცია	0.09	
დღიური	0.08	
ესსე	0.07	
წერილი	0.06	

გრამატიკის წესები სწავლების მხრივ მხატვრული ტექსტების პრიორიტეტის ხარისხები გადანაწილდა შემდეგი სახით: მოთხრობა 17 %, რომანი 15 %, ზღაპარი 14 %, ლექსი 13 %, თქმულება 11 %, რემინისცენცია 9 %, დღიური 8 %, ესსე 7 % და წერილი 6 %. შერჩეული შესაფერისი ტექსტების მეშვეობით გრამატიკის წესები შესაძლებელია ადვილად იქნას ათვისებული. ენის სტრუქტურის გაგების, საკითხის აღქმის დონის დადგენისა და დასწავლილი წესების უკეთ ათვისების მიზნით მხატვრული ტექსტების მნიშვნელობა კარგად უნდა იქნას გაგებული.

კულტურული ელემენტების ტრანსფერის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-
კრიტერიუმების ორმხრივი შედარება და პრიორიტეტის დონეები

ცხრილი 4.9.1. კულტურული ელემენტების გადაცემის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-
კრიტერიუმის მატრიცა

კულტურული ელემენტები	ლექსი	მოთხრობა	რომანი	თქმულება	ზღაპარი	რემინისცენცია	დიალოგი	დღიური	რეპორტაჟი	ესე	პიესა	წერილი	ანეგდოტი	ანდაზა-იდიომა
ლექსი	1.00	1.10	1.45	1.39	1.53	1.20	1.44	1.47	1.47	1.31	1.22	1.54	1.37	1.11
მოთხრობა	0.91	1.00	1.65	2.30	1.94	2.34	1.90	2.45	2.56	2.43	1.76	2.48	2.08	1.95
რომანი	0.69	0.60	1.00	2.64	1.91	2.59	2.43	2.71	2.56	2.41	1.74	2.61	2.25	1.98
თქმულება	0.72	0.44	0.38	1.00	1.62	2.42	2.50	2.70	2.69	2.52	1.79	2.54	1.91	1.58
ზღაპარი	0.65	0.51	0.52	0.62	1.00	2.55	2.62	2.86	3.00	2.91	2.36	2.80	2.16	1.96
რემინისცენცია	0.83	0.43	0.39	0.41	0.39	1.00	1.82	1.82	1.79	1.91	2.00	1.77	2.14	2.17
დიალოგი	0.70	0.53	0.41	0.40	0.38	0.55	1.00	2.16	1.73	2.01	1.53	2.16	2.12	1.90
დღიური	0.68	0.41	0.37	0.37	0.35	0.55	0.46	1.00	1.63	1.85	1.86	1.67	1.72	1.73
რეპორტაჟი	0.68	0.39	0.39	0.37	0.33	0.56	0.58	0.61	1.00	1.94	1.66	1.82	1.86	1.96
ესე	0.76	0.41	0.41	0.40	0.34	0.52	0.50	0.54	0.52	1.00	1.84	1.48	1.67	1.69
პიესა	0.82	0.57	0.57	0.56	0.42	0.50	0.65	0.54	0.60	0.54	1.00	2.38	2.40	2.16
წერილი	0.65	0.40	0.38	0.39	0.36	0.57	0.46	0.60	0.55	0.68	0.42	1.00	1.70	1.67
ანეგდოტი	0.73	0.48	0.44	0.52	0.46	0.47	0.47	0.58	0.54	0.60	0.42	0.59	1.00	1.48
ანდაზა-იდიომა	0.90	0.51	0.51	0.63	0.51	0.46	0.53	0.58	0.51	0.59	0.46	0.60	0.67	1.00

ცხრილ 4.9.1 - ზე მიღებული ორმხრივი შედარების მატრიციდან პრიორიტეტების ხარისხებისა და თანმიმდევრობის დონის გამოვლის შედეგად მიღებულ იქნა ცხრილი 4.9.2.

ცხრილი 4.9.2. კულტურული ელემენტების გადაცემის კრიტერიუმის მხრივ ქვე-კრიტერიუმების პრიორიტეტის ხარისხები და თანმიმდევრობის დონეები

კულტურული ელემენტები	პრიორი ტეტის ხარისხი	თანმიმდევრობა
ლექსი	0.09	4.87%
მოთხრობა	0.12	
რომანი	0.12	
თქმულება	0.10	
ზღაპარი	0.10	
რემინისცენცია	0.07	
დიალოგი	0.07	
დღიური	0.06	
რეპორტაჟი	0.05	
ესე	0.05	
პიესა	0.06	
წერილი	0.04	
ანეგდოტი	0.04	
ანდაზა-იდიომა	0.04	

კვლევაში კულტურული ელემენტების ტრანსფერის მხრივ მხატვრულ ტექსტებს შორის პირველ ადგილს იკავებს რომანი და მოთხრობა 12 % - ით, ზღაპარი და თქმულება 10 %, ლექსი 9 %, რემინისცენცია და დიალოგი 7 %, დღიური და პიესა 6 %, რეპორტაჟი და ესე - 5 %, წერილი, ანეგდოტი და ანდაზა-იდიომები - 4 %.

უცხო ენის სწავლა ამავე დროს ნიშნავს კულტურის სწავლასაც. ინდივიდები საკუთარ თავს წარმოადგენენ იმ საზოგადოებისა და იმ კულტურის შესაბამისად, რომელსაც ისინი მიეკუთვნებიან. ამისათვის აუცილებელია კულტურული „ბეგრანდის“ არსებობა. შესაბამისად, ენის სწავლების დროს გასათვალისწინებელია ენაში ასახული იმ საზოგადოების მენტალური თავისებურებები, რომლის ენასაც სწავლობს სხვა ენის მატარებელი ინდივიდი (Pehlivan, 2007:12). ამ გაგებით, მხატვრული ტექსტების

გამოყენებით, ამასთანავე, გადაიცემა იმ ენის მატარებელი ხალხის კულტურული ელემენტებიც. ენის მსწავლელებს საშუალება ექნებათ ერთმანეთს შეადარონ საკუთარი და დასწავლილი ენის კულტურული თავისებურებანი.

მხატვრული ტექსტების კავშირი ენის ცოდნის დონეებთან

კვლევის ფარგლებში მრავალ ოფციური მეთოდის საშუალებით შევეცადეთ დაგვედგინა მხატვრული ტექსტების კავშირი ენის ცოდნის დონეებთან. ამ მიზნით ისეთი მხატვრული ჟანრები, როგორცაა: ლექსი, მოთხრობა, რომანი, თქმულება, ზღაპარი, რემინისცენცია, დიალოგი, დღიური, ბიოგრაფია, რეპორტაჟი, ესე, პიესა, წერილი, ანეგდოტი, ანდაზა-იდიომა და ენის გასატეხი- განვიხილეთ სათითაოდ და შევეცადეთ გაგვერკვია, თუ რომელი მხატვრული ჟანრი ენის ცოდნის რომელ დონეზე გამოიყენება სწავლებისას.

ცხრილი 4.10.1a მხატვრული ტექსტების კავშირი ენის ცოდნის დონეებთან

მხატვრული ტექსტები	ლექსი	რომანი	მოთხრობა	ზღაპარი	თქმულება	დიალოგი	რემინისცენცია	დღიური
ენის ცოდნის დონეები								
A1	2.9%	.9%	4.0%	7.8%	11.5%	3.0%	1.9%	6.1%
A2	9.8%	6.4%	18.8%	16.7%	13.3%	11.9%	15.2%	15.2%
B1	18.6%	12.8%	15.8%	14.7%	17.1%	14.9%	17.1%	14.1%
B2	13.7%	16.5%	16.8%	12.7%	15.2%	15.8%	17.1%	14.1%
C1	14.7%	26.6%	9.9%	14.7%	11.4%	14.9%	14.3%	13.1%
C2	17.6%	26.6%	11.9%	12.7%	13.3%	16.8%	13.3%	14.1%
ყველა	21.6%	10.1%	22.8%	20.6%	19.0%	19.8%	19.0%	20.2%
არც ერთი	1.0%	0%	0%	0%	0%	3.0%	1.9%	3.0%

ცხრილი 4.10.1b მხატვრული ტექსტების კავშირი ენის ცოდნის დონეებთან

მხატვრული ტექსტები	ბიოგრაფი	რეპორტაჟი	ესე	პიესა	წერილი	ანეკდოტი	ანდაზა-იდიომა	ენის გასატეხი
ენის ცოდნის დონეები								
A1	7.4%	7.4%	2.1%	3.8%	16.4%	5.3%	4.7%	16.4%
A2	15.8%	14.7%	7.4%	12.3%	17.3%	16.8%	12.3%	14.4%
B1	15.8%	13.7%	11.7%	16.0%	13.3%	14.2%	15.1%	13.3%
B2	10.5%	14.7%	19.1%	17.0%	12.2%	14.2%	13.2%	10.0%
C1	14.7%	11.6%	18.1%	17.9%	16.3%	14.2%	16.0%	4.4%
C2	16.8%	16.8%	25.5%	16.0%	18.4%	15.0%	15.1%	6.7%
ყველა	16.8%	17.9%	14.9%	17.0%	3.1%	19.5%	22.6%	28.9%
არც ერთი	2.1%	3.2%	1.1%	0%	0%	.9%	.9%	7.8%

ცხრილი 4.10.1a და 4.10.1b - ში განხილული მხატვრული ტექსტების ენის ცოდნის დონეებთან კავშირის დადგენისას აღმოჩნდა, რომ A1 დონეზე მხატვრული ტექსტებიდან ყველაზე ინტენსიურად გამოიყენება წერილი და ენის გასატეხი 16 % - ით, თქმულება 11.5 %. საწყის დონეებზე სიტყვის მარაგის მხრივ მნიშვნელოვანია წერილების გამოყენება, რადგანაც აქ მრავლად გვხვდება მარტივი, ყოველდღიური ტერმინოლოგია. ტექნოლოგიის განვითარების პარალელურად ელექტრონული მიწერ-მოწერაც იძენს მნიშვნელობას. ენის გასატეხებისა და წერილების 16 %- ის ფარგლებში დადგენა უკავშირდება მათ ეფექტურობას გამოთქმის, წინადადებების სტრუქტურების, ენის თავისებურებების გაგების უნარ-ჩვევების მხრივ. თქმულება იკავებს მესამე ადგილს 11.5 % - ით. A1 დონეზე სხვა მხატვრული ტექსტები პრიორიტეტების მიხედვით შემდეგნაირად ნაწილდება: ზღაპარი 7.8 %, ბიოგრაფია და რეპორტაჟი- 7.4 %, დღიური -6.1 %, ანეკდოტი - 5.3 %, ანდაზა და იდიომები -4.7 %, მოთხრობა - 4 %, პიესა- 3.8%, დიალოგი -3 %, ლექსი- 2.9%, ესე -2.1%, რემინისცენცია 1.9%, რომანი - 0.9%.

A2 დონეზე კი გამოიყენება მოთხრობა 18.8 % - ით, წერილი 17.3%, ანეგდოტი 16.8%. მოთხრობა აღმოჩნდა ეფექტური სწავლების პროცესში, რადგანაც მისი ენა მარტივია და ადვილად აღიქმება მოსწავლეთა მიერ. შემდეგია ზღაპარი 16.7% - ით, ბიოგრაფია -15.8%, რემინისცენცია და დღიური- 15.%, რეპორტაჟი - 14.7%, ენის გასატეხი - 14.4 %, თქმულება - 13.3 %, პიესა და ანდაზა-იდომები - 12.3 %, დიალოგი 11.9 %, ლექსი- 9.8 %, ესე - 7.4 %, რომანი -6.4%.

ცხრილ 4.10.1a და 4.10.1b - ში ყველაზე მაღალი პრიორიტეტის ხარისხი აქვს ლექსს 18.6% - ით; შემდეგია რემინისცენცია და თქმულება -17.1%, პიესა 16%, მოთხრობა დაბიოგრაფია - 15.8%. რადგანაც ლექსის ენა ცოცხალია და იგი აღძრავს დადებით ემოციებს ადამიანში, სწავლების მხრივაც საკმაოდ ეფექტურია. რემინისცენცია ეფექტური აღმოჩნდა სწავლების B1 დონის მეორე ადგილას პრიორიტეტის მიხედვით.; შემდეგი პრიორიტეტების ხარისხები ნაწილდება ამგვარად: ანდაზა-იდომები - 15.1%, დიალოგი - 14.9%, ზღაპარი - 14.7%, ანეგდოტი- 14.2%, დღიური - 14.1%, რეპორტაჟი- 13.7%, წერილი და ენის გასატეხები- 13.3%, რომანი 12.8 %, ესე- 11.7%.

B2 დონეზე ყველაზე ეფექტური მხატვრული ტექსტია ესე 19.1% - ით. რემინისცენცია - 17.1 %, პიესა - 17 %, მოთხრობა -16.8%, რომანი -16.5%, დიალოგი 15.8%, თქმულება -15.2%, რეპორტაჟი -14.7%, ანეგდოტი- 14.2%, ლექსი - 13.7%, ანდაზა-იდომები - 13.2%, ზღაპარი - 12.7%, წერილი- 12.2%, ბიოგრაფია- 10.5%, ენის გასატეხი - 10%.

დადგინდა, რომ ის მხატვრული ტექსტები, რომლებიც გამოიყენება A1 და A2 დონეებზე, შედარებით ნაკლებად ეფექტურია B1 და B2 დონეებზე.

ცხრილ 4.10.1a და 4.10.1b - ზე C1 დონეზე ეფექტურად გამოყენებული მხატვრული ტექსტების რიგითობა შემდეგნაირად ნაწილდება: რომანი 26.6%, ესე 18.1 %, პიესა 17.9%. რომანი, როგორც მხატვრული ჟანრი დიდ ინტერესს იმსახურებს, რადგანაც რომანს მიმართავენ C1 დონეზე, ეს იმას ნიშნავს, რომ მოსწავლეებმა უკვე მიაღწიეს ენის ცოდნის გარკვეულ წარმატებულ საფეხურს. შემდეგია წერილი- 16.3 %,

ანდაზა და იდიომები- 16 %, დიალოგი -14.9 %, ლექსი, ზღაპარი და ბიოგრაფია- 14.7%, რემინისცენცია - 14.3 %, ანეგდოტი - 14.2 %, დღიური - 13.1%, რეპორტაჟი -- 11.6%, თქმულება - 11.4 %, მოთხრობა -9.9 % და ენის გასატეხი - 4.4 %.

C2 დონეზე ყველაზე ეფექტური მხატვრული ტექსტია რომანი 26.6% - ით. იგი ეხმარება მოსწავლეებს გამოთქმათა მეორადი და დამატებითი მნიშვნელობების გაგებაში; ესე - 25.5%, წერილი - 18.4%. ლექსი -17.6%, დიალოგი, ბიოგრაფია და რეპორტაჟი - 16.8%, პიესა- 16%, ანდაზა და იდიომები - 15.1%, ანეგდოტი 15%, დღიური - 14%, თქმულება და რემინისცენცია - 13.3%, ზღაპარი- 12.7%, მოთხრობა 11.9%, ენის გასატეხი- 6.7%. კითხვაზე, თუ რომელი კონკრეტული მხატვრული ჟანრი გამოიყენება ყველა დონეზე, რესპონდენტებმა დაასახელეს ენის გასატეხი, რამაც შეადგინა 28.9%. იგი ეფექტურია აქცენტის განვითარებისთვის. მას მოსდევს მოთხრობა 22.8% - ით, ანდაზა და იდიომები- 22.6 %, ლექსი - 21.6%, ზღაპარი - 20.6%, დღიური 20.2 %, დიალოგი- 19.8%, ანეგდოტი - 19.5%, რემინისცენცია და თქმულება - 19 %, რეპორტაჟი - 17.9%, პიესა - 17 %, ბიოგრაფია -16.8%, ესე - 14.9 %, რომანი - 10.1 %, წერილი- 3.1%. რესპონდენტთა ნაწილმა განაცხადა, რომ საერთოდ არ იყენებენ ენის გასატეხებს მასალის მიწოდებისას. დადგინდა, რომ თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში ენის გასატეხები ნაკლებად გამოიყენება.

4. შედეგები და რეკომენდაციები

შედეგები

1. ჩატარებული კვლევის შედეგად დადგინდა მხატვრული ტექსტების მნიშვნელობები თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში. მხატვრული ტექსტები ყველაზე ეფექტურად მეტყველების უნარ-ჩვევის განვითარებისთვის გამოიყენება. ამას მოსდევს მოსმენა-აღქმა, კითხვა, წერა, სიტყვების მარაგი, გრამატიკის წესები და კულტურული ელემენტების ტრანსფერი. ის ფაქტი, რომ კულტურული ელემენტების ტრანსფერი ჩამონათვალში ბოლო ადგილს იკავებს, აჩვენებს, რომ მას არ

ექცევა სათანადო ყურადღება.

2. მნიშვნელობისა და გამოყენების მხრივ მხატვრულ ტექსტებს შორის პირველ ადგილს იკავებს მოთხრობა, ხოლო მეორე ადგილს -- ზღაპარი. იგი ეფექტურია სწავლების პროცესში, რადგანაც მისი ენა მარტივია. ლექსი, რომანი და თქმულება, რემინისცენცია, დიალოგი, დღიური, ბიოგრაფია, რეპორტაჟი და პიესა, ესე და წერილი, ანეგდოტი, ანდაზა-იდომები, ენის გასატეხები-- დალაგდა მნიშვნელობების მოხედვით.

3. მოსმენა-აქმის უნარ-ჩვევის განვითარების მხრივ ლექსი ცოცხალი და ეფექტური საშუალებაა. მნიშვნელობის მხრივ ლექსს მოსდევს მოთხრობა, ზღაპარი, თქმულება, რემინისცენცია, დიალოგი, რეპორტაჟი, პიესა, ანეგდოტი, ანდაზა-იდომები და ენის გასატეხი. სასწავლო მასალაც უნდა მომზადდეს აღნიშნული ჟანრების ჩართვით.

4. თურქულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში კითხვის უნარ-ჩვევის განვითარების კუთხით მოთხრობა წარმოადგენს ყველაზე ეფექტურ საშუალებას. მას მოსდევს ლექსი, რომელიც ყოველწლიურად ორგანიზებული თურქულის ოლიმპიადებში უმთავრესი კომპონენტია. შემდეგ მოდიან: ზღაპარი, რომანი, თქმულება, რემინისცენცია, ესე, წერილი და ანეგდოტი.

5. მოთხრობა წარმოადგენს ყველაზე ეფექტურ ჟანრს წერის უნარ-ჩვევის განვითარების მხრივ, რადგანაც მასში განვითარებული მოვლენები სადა ენით გადმოვიცემა. ეფექტურობის მიხედვით, მოთხრობას მოსდევს ზღაპარი, შემდეგ კი - ლექსი, რემინისცენცია, დღიური, ბიოგრაფია, ესე და წერილი.

6. სიტყვების მარაგის მხრივ ყველაზე ეფექტური ჟანრია მოთხრობა. მას მოსდევს რომანი, ზღაპარი, ლექსი, თქმულება, რემინისცენცია, დღიური, ესე, ბიოგრაფია, პიესა, წერილი, ანეგდოტი, ანდაზა-იდომა და ენის გასატეხი.

7. უცხო ენის სწავლებისას ყველაზე რთული კომპონენტია გრამატიკის წესების სწავლება. ამ მხრივ ყველაზე ეფექტური მხატვრული ჟანრია მოთხრობა, რომელსაც მოსდევს რომანი, ზღაპარი, ლექსი, თქმულება, რემინისცენცია, დღიური, ესე და

წერილი.

8. ენის სწავლება ამასთანავე კულტურის სწავლასაც ნიშნავს. თურქულის სწავლებისას კულტურული ელემენტების ტრანსფერის მხრივ ყველაზე ეფექტური ჟანრია რომანი და მოთხრობა. მათ მოსდევს: ზღაპარი, თქმულება, ლექსი, რემინისცენცია, დიალოგი, დღიური, პიესა, რეპორტაჟი, ესე, წერილი, ანეგდოტი და ანდაზა-იდომები.

9. A1 დონეზე ეფექტურობის მოხედვით ჟანრები შემდეგი სახით ნაწილდება: წერილი, ენის გასატეხი და თქმულება.

10. A2 დონეზე გადანაწილება ასეთია: მოთხრობა, წერილი და ანეგდოტი. ის ფაქტი, რომ პირველი დონისგან განსხვავებით მოცემულია მოთხრობა და ანეგდოტი, მიანიშნებს იმას, რომ მოსწავლეებს შეძენილი აქვთ შესაფერისი ცოდნა და ენობრივი უნარ-ჩვევები.

11. თურქულის სწავლების პროცესში საშუალო დონის საწყის ეტაპ B1-ზე ეფექტური მხატვრული ჟანრებია ლექსი, რემინისცენცია და თქმულება.

12. B2 ეტაპზე კი აქტუალურია ესე, რემინისცენცია და პიესა. მოცემულ ეტაპზე მოსწავლეები უკვე იწყებენ დაგროვილი ცოდნის გამოყენებას იმ გაგებით, რომ ცდილობენ მეტყველებას შესაბამისი ტექსტების დახმარებით. ადვილად აღიქმება ესე, იწერება მოგონება-რემინისცენცია და პიესის მეშვეობით ვითარება მოსმენისა და აღქმის უნარ-ჩვევები.

13. C1 ეტაპზე აქტუალურია რომანი, ესე და პიესა.

14. თურქულის სწავლებისას C2 ეტაპზე ეფექტურად გამოიყენება რომანი, ესე და წერილი. ამ ეტაპზე მოსწავლეები იღებენ რამდენადმე გართულებულ მასალას რაც, შესაბამისად ასახავს მათ მიერ დაგროვილ ენობრივ ცოდნას.

15. ყველა ეტაპზე ეფექტურად გამოიყენებულ ჟანრებს შორის პირველ ადგილს იკავებს ენის გასატეხები, რასაც მოსდევს მოთხრობა, ანდაზა-იდომები, ლექსი, ზღაპარი, დღიური, დიალოგი, ანეგდოტი, რემინისცენცია, თქმულება, რეპორტაჟი, პიესა, ბიოგრაფია, ესე, რომანი და წერილი.

16. უცხოელთათვის მომზადებული სასწავლო მასალა უნდა შეიცავდეს კულტურულ ელემენტებსაც, რაც მნიშვნელოვანი ასპექტია ამა თუ იმ უცხო ენის შესწავლისას.

17. დონეების მიხედვით მომზადებული ლექსები სხვადასხვა ეროვნების სტუდენტებს გაუადვილებს თურქული ბგერების წარმოთქმას.

რეკომენდაციები

1. თურქულის სწავლებისას მხატვრული ტექსტების როლი ენობრივი უნარ-ჩვევების განვითარებაში ცოდნის დონეების მიხედვით უნდა განისაზღვროს.

2. მოთხრობა, როგორც მხატვრული ჟანრი ინტენსიურად გამოიყენება ყველა დონეზე და, შესაბამისად, მას უნდა დაეთმოს მეტი ყურადღება. იგი აგრეთვე სათანადოდ ავითარებს კითხვისა და აღქმის უნარჩვევებს.

3. თურქული ენის სწავლების ფარგლებში, სასწავლო მასალის შერჩევისას, გამოყენებულ უნდა იქნას სხვადასხვა დამატებითი აუდიო-ვიდეო საშუალებებიც.

4. განსაკუთრებით ეფექტური იქნება ლექსის სასწავლო მასალაში ჩართვა, რადგანაც იგი ავითარებს მოსმენის უნარ-ჩვევას.

5. წერის უნარ-ჩვევის განვითარების მხრივ დადგინდა, რომ ეფექტურია მოთხრობა, ზღაპარი, ლექსი, რემინისცენცია, დღიური, ბიოგრაფია, ესე და წერილი.

6. თურქულში რთულად გამოსათქმელი ბგერების ათვისებისა და აქცენტის ჩამოყალიბების მიზნით ინტენსიურად გამოიყენება ენის გასატეხები.

7. უცხო ენის სწავლებისას მთავარი ასპექტია სიტყვის მარაგის დაგროვება. აქედან გამომდინარე, მასალაც შესაბამისად უნდა მომზადდეს. აღნიშნული უნარ-ჩვევის განვითარებისთვის ეფექტურია შემდეგი თანმიმდევრობა: მოთხრობა, რომანი, ზღაპარი, ლექსი, თქმულება, რემინისცენცია, დღიური, ესე, ბიოგრაფია, პიესა, წერილი, ანეგდოტი, ანდაზა-იდომები, ენის გასატეხები.

8. შესაძლებელია კლასგარეშე მუშაობისთვის ვიზუალური მოთხრობებისა თუ ზღაპრების მიწოდებაც.

9. გრამატიკის წესების ათვისების კუთხით შესაძლებელია შესაბამისი დამხმარე ტექსტების გამოყენება.
10. სასწავლო მასალის მომზადებისას კულტურული ელემენტების გადაცემას უნდა დაეთმოს შესაბამისი ყურადღება, ამ მხრივ, განსაკუთრებით ეფექტურია რიგი მხატვრული ტესტებისა.
11. სასწავლო პროცესის მონოტონურობის თავიდან აცილების მიზნით უნდა დაიდგას შესაბამისი მხატვრული ტექსტების წარმოდგენებიც.
12. გამოყენებულ იქნას კონკრეტული დონის შესაბამისი პიესები.
13. მომზადდეს შესაბამისი აუდიო მასალები.
14. კულტურული ელემენტების გადაცემის მხრივ შესაძლებელია იმ რომანებისა თუ მოთხრობების ჩვენება, რომელთა ეკრანიზებული ვერსიებიც არსებობს.
15. ინსტრუქტორების მიერ უშუალოდ მომზადებული სასწავლო მასალა შესაძლებელს გახდის მოსწავლეთა მიერ მასალის სწრაფ ათვისებას.
16. უცხო ენის სწავლების მეთოდის გამოყენებით კონკრეტული დონის შესაბამისი მხატვრული მასალის მომზადება.
17. თურქული ენის როგორც უცხო ენად შემსწავლელთათვის წიგნებსა და ლიტერატურულ ტექსტებში უნდა იყოს გათვალისწინებული მშობლიური ქვეყნის მახასიათებლები.
18. სასწავლო მასალები იმის მიხედვით უნდა იყოს შერჩეული თუ რა სჭირდებათ სტუდენტებს

პუბლიკაციების ჩამონათვალი

- 1- Ustunyer, I. Ayhan, M. S. (2014). The Influence of Turkish Soap Operas on Georgian Television on the Decision of Learners to Start Learning Turkish at the Georgian Universities, *International Black Sea University Journal of Education*, Vol:3, Issue:1, p:33-37.
- 2- Ayhan, M. S. Arslan, M. (2015). Views of language instructors regarding the role of fairy tales in the process of Turkish Language learning for foreigners, *Hitit University Journal of Social Sciences*, Vol:7, Issue:2, p:543-559.
- 3- Ayhan, M. S. (2015). Evaluation of Sergi Jikia's Turkish Reader in Teaching Turkish as a Foreign Language within the Context of Literary Texts, *Intercultural Communications*, Vol:24, p:187-195.